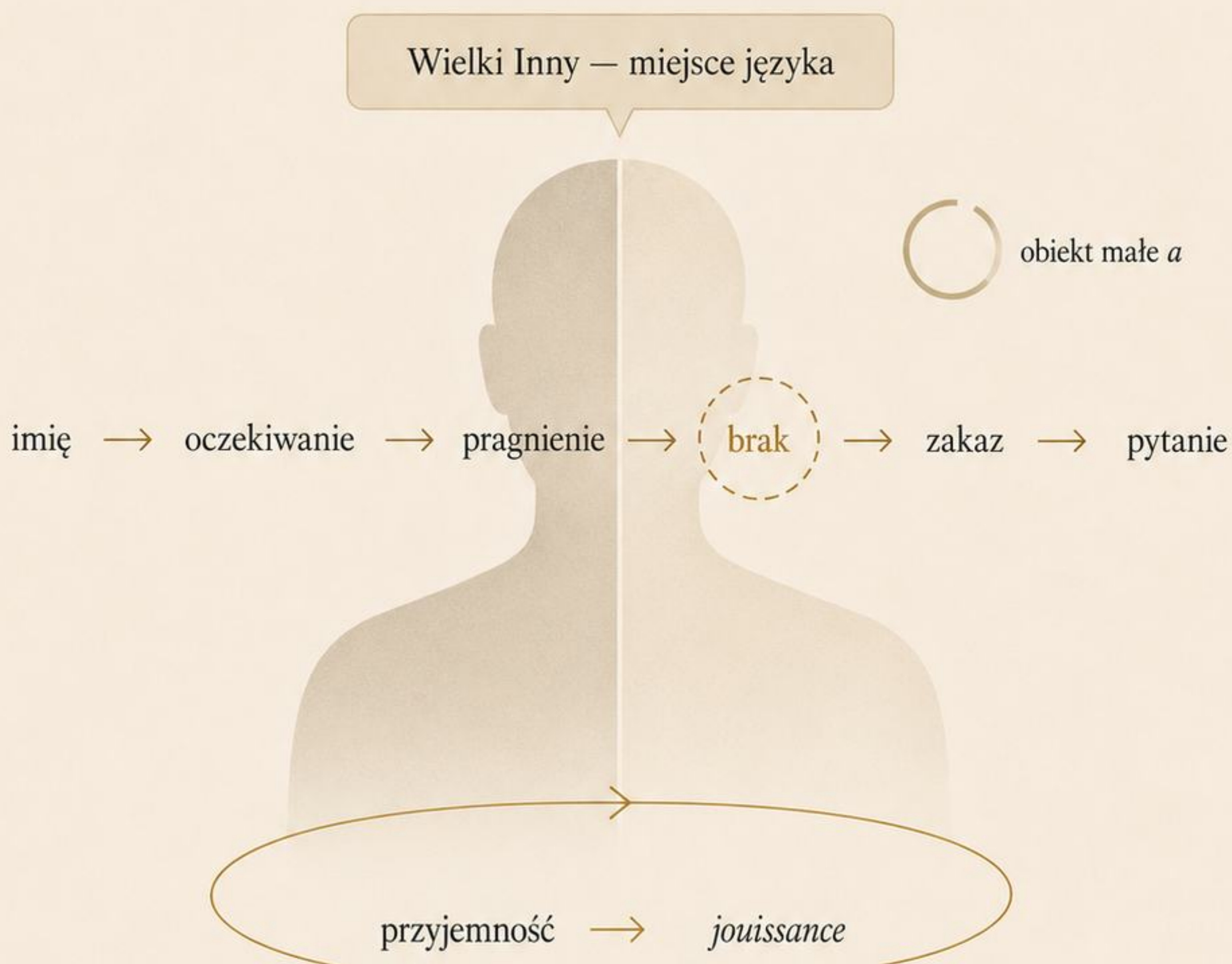

Tom VI — Lacan: Język, Pragnienie i Brak

Wprowadzenie do kluczowych pojęć Lacana:
języka, znaczącego, podzielonego podmiotu,
pragnienia, braku, Wielkiego Innego,
obiektu małego *a* i *jouissance*.

*Zobacz, jak język tworzy podmiot, brak uruchamia pragnienie,
a słowa mówią więcej, niż świadome «ja» zamierza powiedzieć.*

PRAWA AUTORSKIE I PRZEZNACZENIE MATERIAŁU

© 2026. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Niniejszy materiał został opracowany do celów edukacyjnych, naukowych i powtórkowych. Jego zadaniem jest uporządkowanie podstawowych pojęć Jacques'a Lacana oraz przygotowanie czytelnika do samodzielnego studiowania tekstów źródłowych i komentarzy teoretycznych.

Materiał nie stanowi szkolenia psychoanalitycznego, certyfikacji, superwizji, psychoterapii, psychoanalizy osobistej ani instrukcji samodzielnego prowadzenia leczenia.

Przykłady kliniczne są fikcyjne i służą wyłącznie objaśnianiu pojęć. Żadna część opracowania nie może być kopiowana, rozpowszechniana, publikowana, sprzedawana ani przekształcana bez odpowiedniej zgody właściciela praw.

Pojęcia Lacana mają służyć uważniejszemu słuchaniu podmiotu, a nie przypisywaniu ludziom gotowych znaczeń, diagnoz lub ukrytych intencji.

♦ WAŻNE GRANICE

- jedna wypowiedź nie wystarcza do interpretacji;
- matem nie jest automatyczną diagnozą;
- Wielki Inny nie jest konkretną wszechmocną osobą;
- *jouissance* nie jest zwykłą przyjemnością;
- realne cierpienie wymaga odpowiedzialnego rozpoznania.

wiedza

słuchanie

odpowiedzialność

język
↓
znaczące
↓
podmiot
↓
Inny
↓
brak
↓
pragnienie
↓
obiekt
małe *a*
↓
jouissance
↓
interpretacja

Wprowadzenie	03
Moduł 01 — Wejście do myśli Jacques’a Lacana	04
Moduł 02 — Język, znaczące i łańcuch znaczących	11
Moduł 03 — Podmiot podzielony i nieświadomość	19
Moduł 04 — Wielki Inny i trzy porządki	27
Moduł 05 — Potrzeba, żądanie, pragnienie i <i>brak</i>	36
Moduł 06 — Obiekt małe <i>a</i> i fantazmat	45
Moduł 07 — <i>Jouissance</i> , ciało, prawo i symptom	53
Moduł 08 — Przeniesienie, interpretacja i etyka	62
Moduł 09 — Integracja, powtórka i samodzielna nauka	70
Zakończenie i nota edukacyjna	79

♦ JAK KORZYSTAĆ Z TOMU?

1. Czytaj moduły po kolei.
2. Najpierw rozum przykłady, później definicje.
3. Wracaj do map kończących moduły.
4. Nie używaj pojęć jako etykiet dla ludzi.
5. Zapisuj własne przykłady znaczących i powtórzeń.

Wejście do teorii podmiotu mówiącego

Jacques Lacan proponuje spojrzenie, w którym człowiek od początku wchodzi w świat języka, nazw, zakazów, oczekiwań i znaczeń. Otrzymuje imię, miejsce w rodzinnej opowieści i słowa, dzięki którym może mówić o sobie.

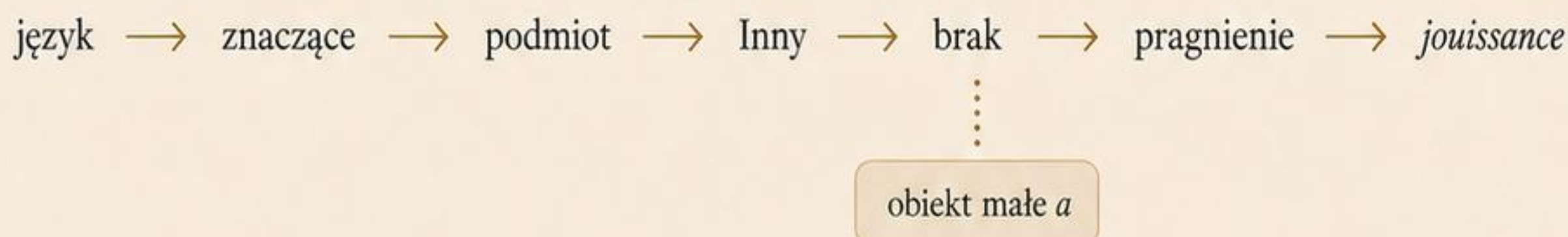
Podmiot nie jest całkowicie tożsamy z tym, co świadomie o sobie mówi. W wypowiedzi mogą pojawiać się sprzeczności, pomyłki, powtórzenia i słowa, które mają większą wagę, niż zamierzało świadome „ja”.

W tym tomie poznasz, jak język uczestniczy w powstawaniu podmiotu, jak brak uruchamia pragnienie, jak Wielki Inny organizuje miejsce mowy i dlaczego symptom może jednocześnie coś mówić oraz zapewniać szczególną satysfakcję.

♦ Najważniejsza zasada

Nie pytaj wyłącznie: co to słowo oznacza?

Pytaj również: jaką pozycję podmiotu tworzy to słowo?

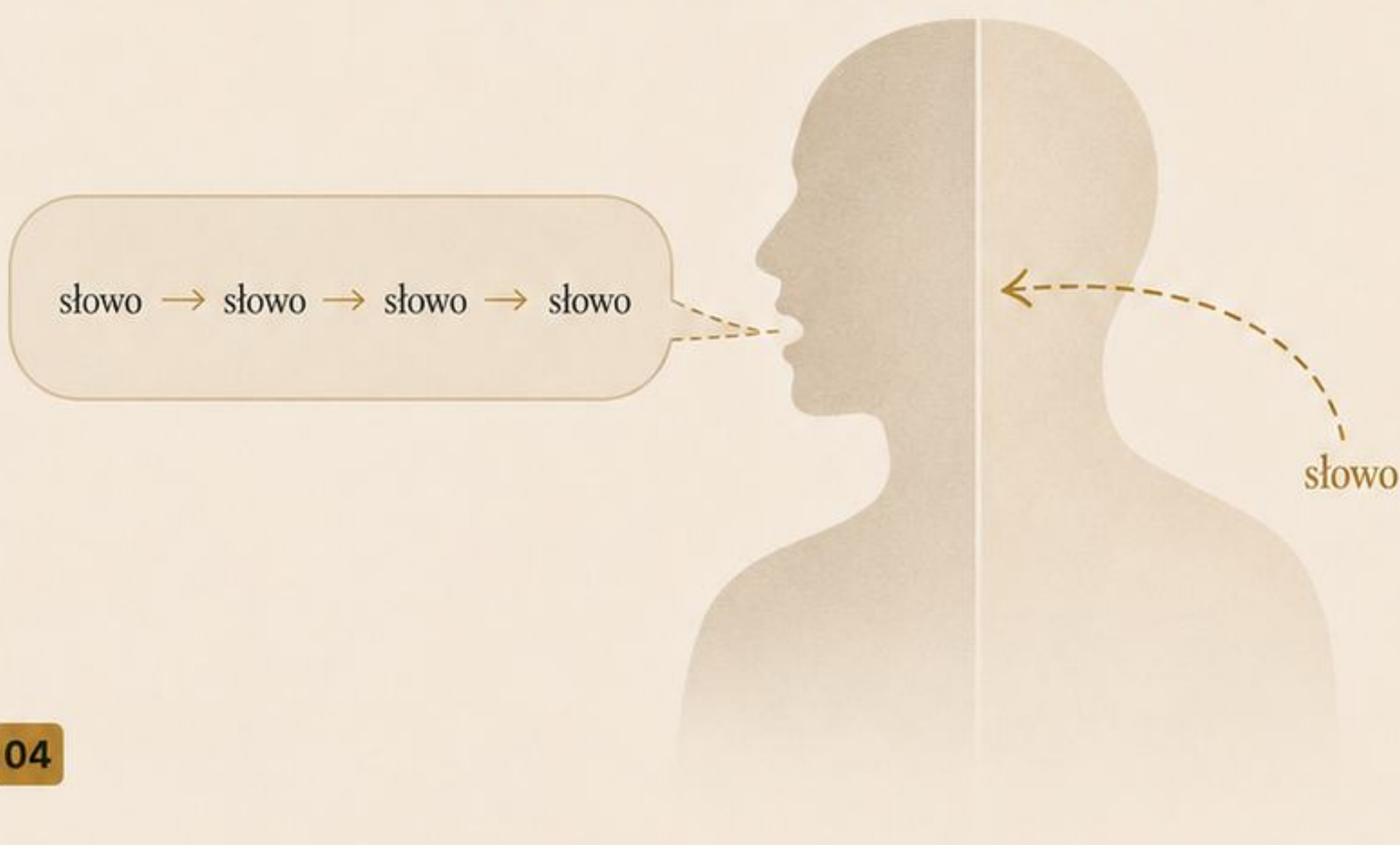
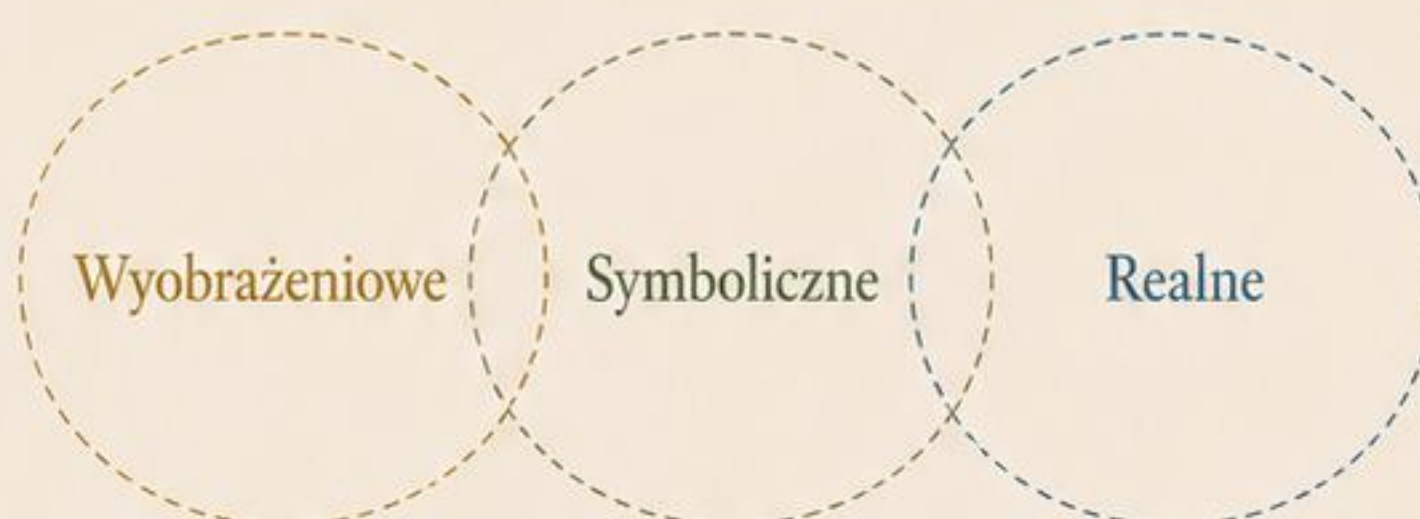
MODUŁ 01 — WEJŚCIE DO MYŚLI JACQUES'A LACANA

Dlaczego język, brak i pragnienie zmieniają sposób rozumienia podmiotu?

Lacan nie proponuje psychologii silnego, spójnego i całkowicie świadomego „ja”. Interesuje go podmiot, który pojawia się w mowie, pomyłce, pragnieniu, symptomie i relacji z Wielkim Innym.

Pytania modułu

- dlaczego Lacan mówi o powrocie do Freuda?
- czym podmiot różni się od świadomego „ja”?
- jak działają Wyobrazeniowe, Symboliczne i Realne?
- jak czytać teorię bez zamieniania jej w zagadkę?

Od psychiatrii i Freuda do teorii podmiotu języka

Jacques Lacan był francuskim psychiatrą i psychoanalitykiem, który ponownie odczytał Freuda poprzez językoznawstwo, filozofię, antropologię strukturalną, logikę i doświadczenie kliniczne.

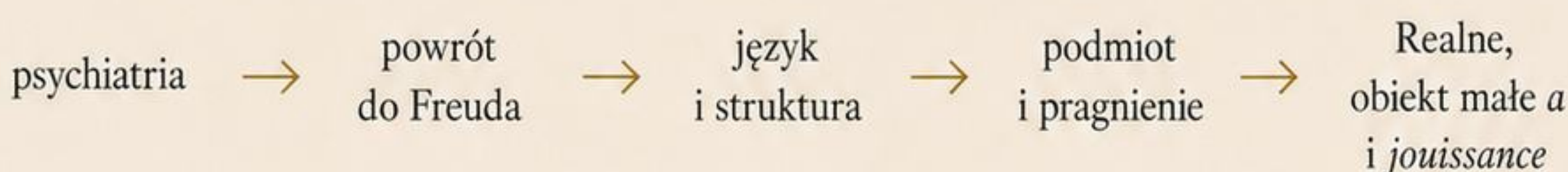
◆ BADAŁ

- ◆ strukturę mowy;
- ◆ powtarzające się słowa;
- ◆ pomyłki i wieloznaczności;
- ◆ relację między językiem, pragnieniem i symptomem;
- ◆ to, czego nie da się całkowicie przedstawić w słowach.

Najważniejsze przesunięcie:

od świadomego „ja” do podmiotu, który mówi więcej, niż wie.

OŚ ROZWOJU MYŚLI LACANA

Lacan nie chciał zastąpić Freuda —
chciał ponownie odczytać jego odkrycie.

Powrót do Freuda oznacza ponowne zwrócenie uwagi
na nieświadomość, mowę, pragnienie, symptom, sen i powtórzenie.

◆ Lacan zachowuje od Freuda

- nieświadomość;
- symptom;
- przeniesienie;
- popęd i powtórzenie;
- konflikt między pragnieniem a zakazem.

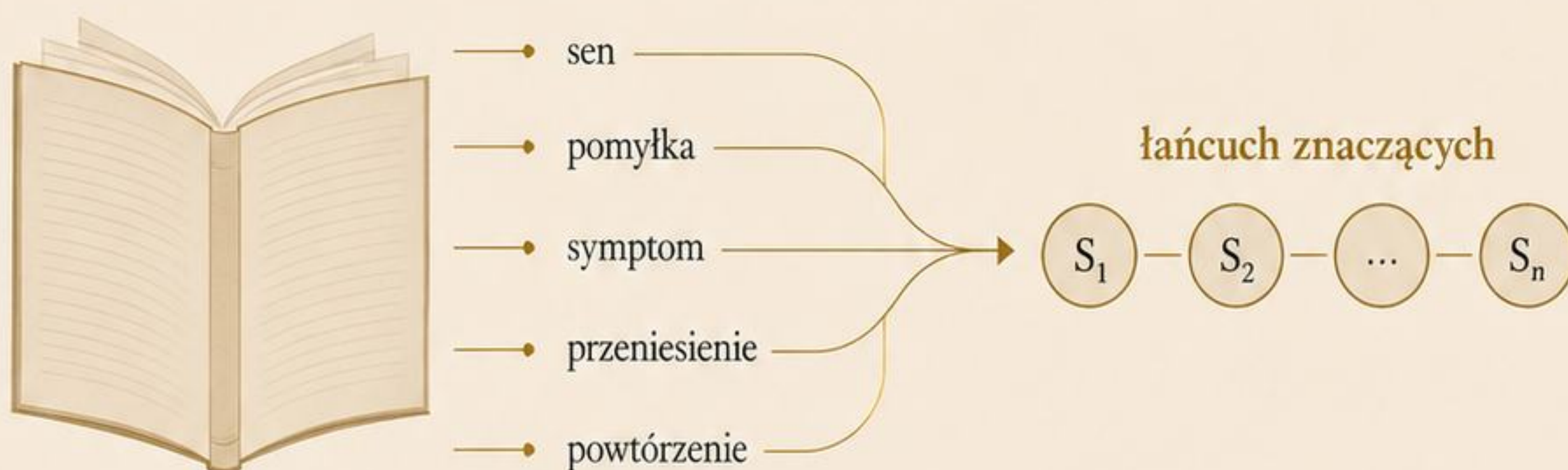
◆ Lacan rozwija

- strukturę znaczącego;
- Wielkiego Innego;
- brak jako element strukturalny;
- obiekt małe *a*;
- *jouissance*.

Przykład:

*«Nie chcę już zadowalać ojca. Muszę tylko udowodnić mu,
że osiągnąłem więcej niż on.»*

Słuchanie lacanowskie pyta, dlaczego ojciec nadal pozostaje punktem odniesienia.

DLACZEGO JĘZYK LACANA WYDAJE SIĘ TRUDNY?

TRUDNOŚĆ NIE POWINNA BYĆ OZDOBA

Lacan korzysta z psychoanalizy, językoznawstwa, filozofii, logiki, literatury i topologii. Jego pojęcia tworzą sieć, a ich znaczenie rozwija się w czasie.

PIĘĆ ŹRÓDEŁ TRUDNOŚCI

1. pojęcia zmieniają się w kolejnych etapach nauczania;
2. terminy działają w sieci;
3. matemy są skrótami relacji;
4. gra słów bywa częścią argumentu;
5. teoria nie zamyka podmiotu w gotowym sensie.

DWA BŁĘDY

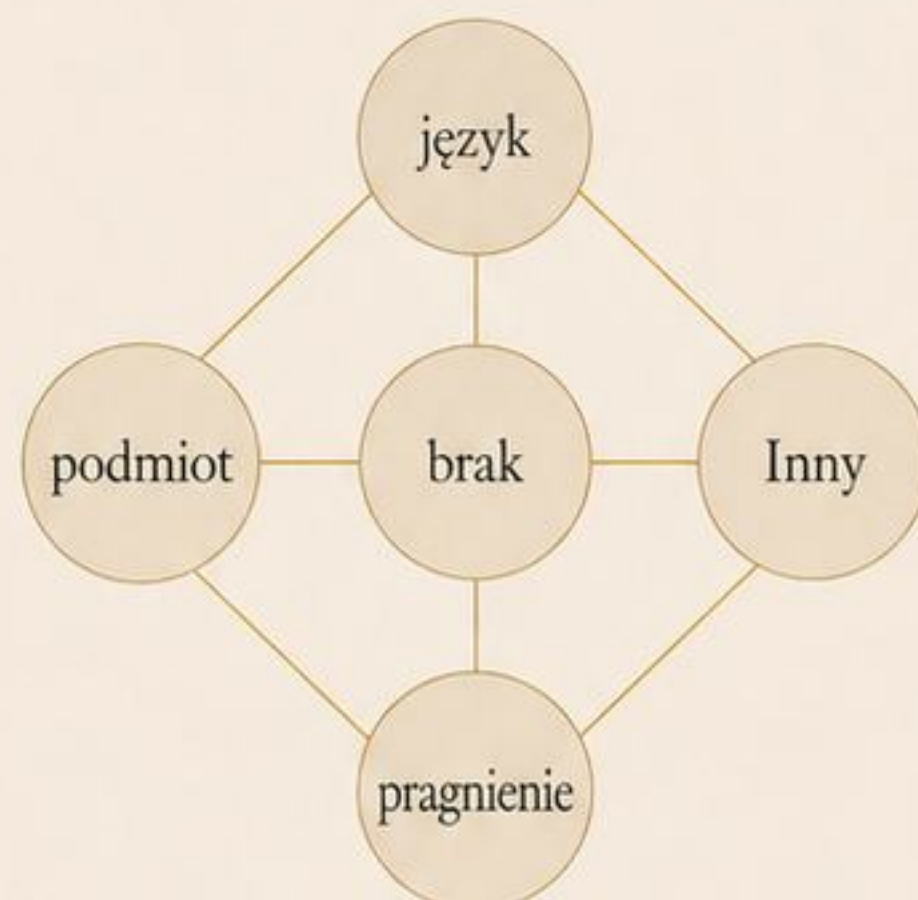
- ◆ kult trudności;
- ◆ nadmierne uproszczenie.

ZASADA STRONY

pojęcie → prosty przykład →
relacja → schemat →
granica definicji.

terminy bez struktury

porządek relacji

WYOBRAŻENIOWE, SYMBOLICZNE I REALNE

Wyobrażeniowe — obraz, podobieństwo, odbicie, spójne „ja”, rywalizacja.

Symboliczne — język, prawo, różnice, nazwy, miejsce wobec Wielkiego Innego.

Realne — to, czego nie można całkowicie objąć obrazem ani znaczeniem.

◆ PRZYKŁAD JEDNEJ SYTUACJI

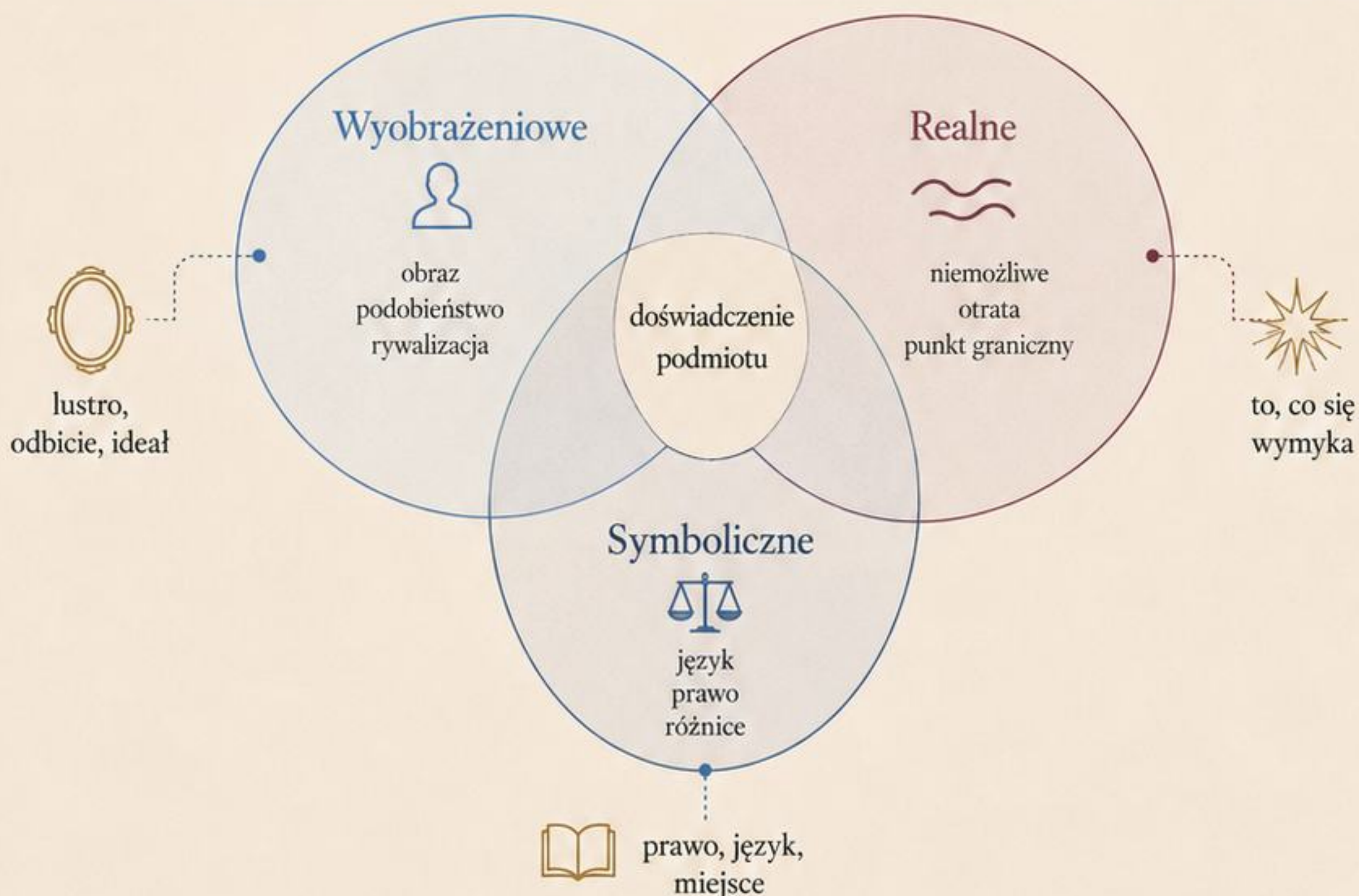
Osoba zostaje pominięta przy nagrodzie.

Wyobrażeniowe: porównuje swój obraz z osobą nagrodzoną.

Symboliczne: pyta, jakie miejsce ma w hierarchii.

Realne: doświadcza punktu utraty, którego nie potrafi w pełni wypowiedzieć.

✧ *Realne nie oznacza zwykłej rzeczywistości zewnętrznej.*

STRUKTURA, A NIE ETYKIETA OSOBOWOŚCI

Pojęcia Lacana opisują pozycje i relacje.

Nie używać teorii jako szybkich etykiet:

«On żyje w Wyobrażeniowym».

«To jej obiekt małe a».

«On chce tylko jouissance».

Zamiast etykiety zadawaj pytania

- ◆ jakie znaczące organizują wypowiedź?
- ◆ jaką pozycję podmiot zajmuje wobec Innego?
- ◆ czego żąda i czego nie może wypowiedzieć wprost?
- ◆ jak brak wpływa na pragnienie?
- ◆ jaki układ powraca mimo cierpienia?

- ◆ Cecha opisuje zachowanie.

Pozycja podmiotu opisuje miejsce w mowie, pragnieniu i relacji z Innym.

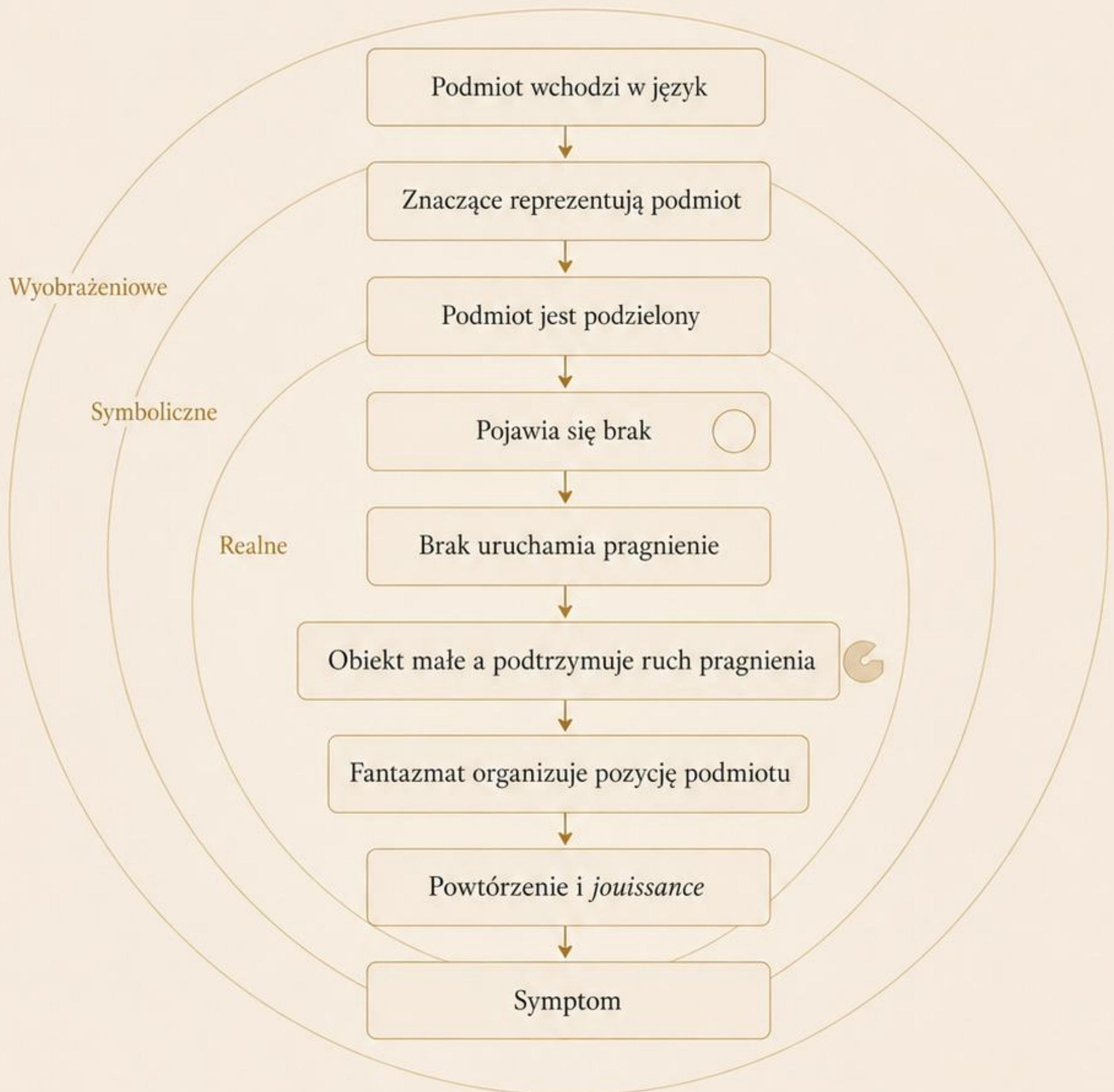
OCENA POWIERZCHOWNA

od oceny
do strukturalnego
pytania

PYTANIE STRUKTURALNE

- ◆ Teoria Lacana nie rozpoczyna się od pytania: *kim jestem naprawdę?*
Rozpoczyna się od pytania: *jak język, Inny i pragnienie uczestniczą w tym, co nazywam sobą?*

MODUŁ 02 — JĘZYK, ZNACZĄCE I ŁAŃCUCH ZNACZĄCYCH

Ten moduł pokazuje, że język nie jest tylko narzędziem komunikacji.

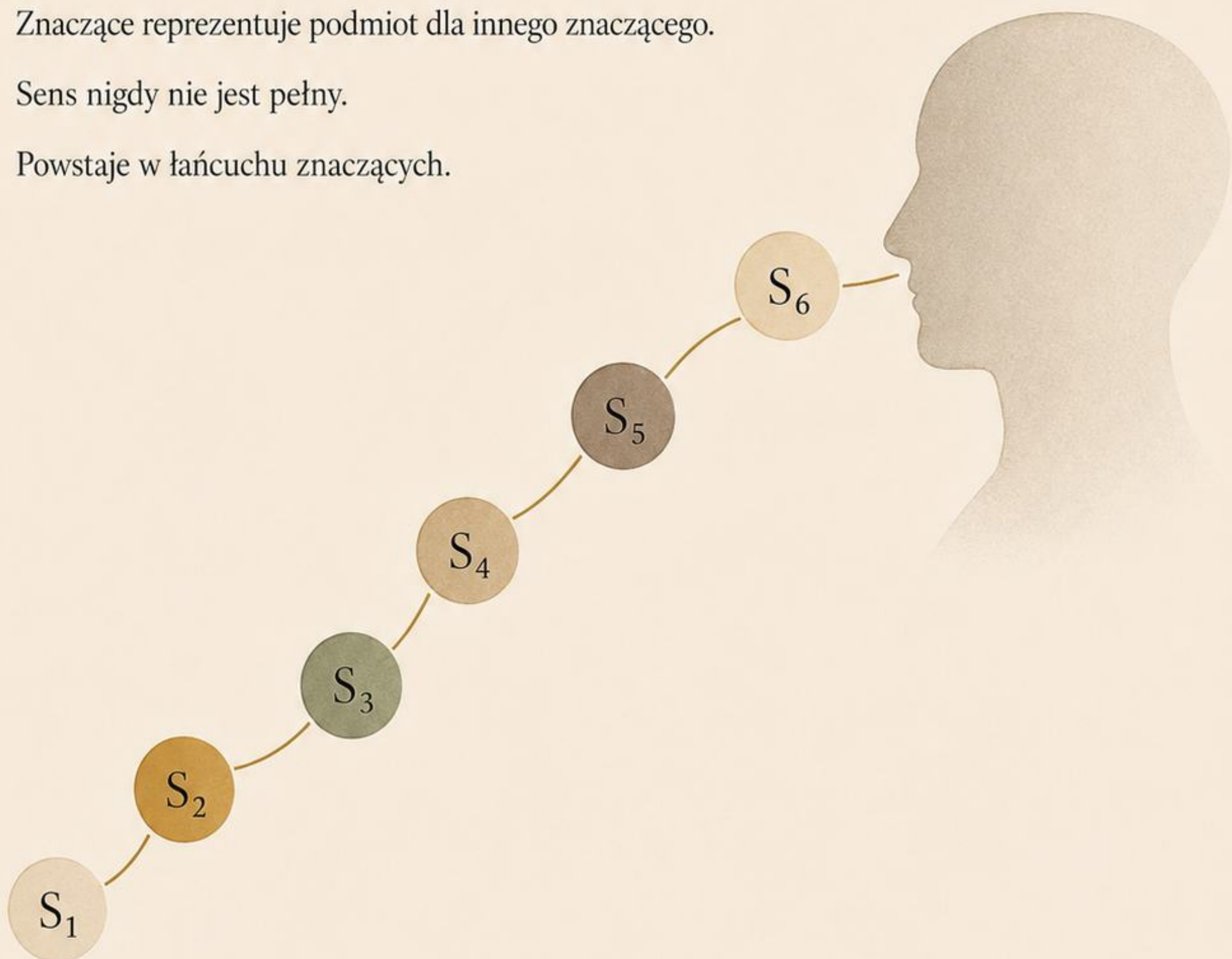
Język jest tym, co tworzy podmiot.

Dzięki językowi rzeczy stają się czymś dla kogoś.

Znaczące reprezentuje podmiot dla innego znaczącego.

Sens nigdy nie jest pełny.

Powstaje w łańcuchu znaczących.

DLACZEGO JĘZYK JEST WAŻNIEJSZY NIŻ PRZEKAZ INFORMACJI?

W codziennym rozumieniu język przekazuje informacje.

U Lacana język robi więcej: nadaje imię, miejsce, relacje, zakazy i słowa, przez które człowiek zaczyna rozumieć siebie.

♦ PRZYKŁAD:

Dziecko słyszy: «*Ty zawsze jesteś rozsądny*».

To słowo może organizować:

- ♦ sposób zdobywania uznania;
- ♦ rezygnację ze spontaniczności;
- ♦ ukrywanie złości;
- ♦ przekonanie, że prośenie o pomoc jest słabością.

Język nie tylko mówi o podmiocie.
Uczestniczy w tworzeniu miejsca,
z którego podmiot może mówić.

Znaczące — materialna strona języka: dźwięk, zapis, słowo, nazwa lub element mowy.

Znaczone — efekt znaczenia, który pojawia się w relacji między znaczącymi.

Przykład:

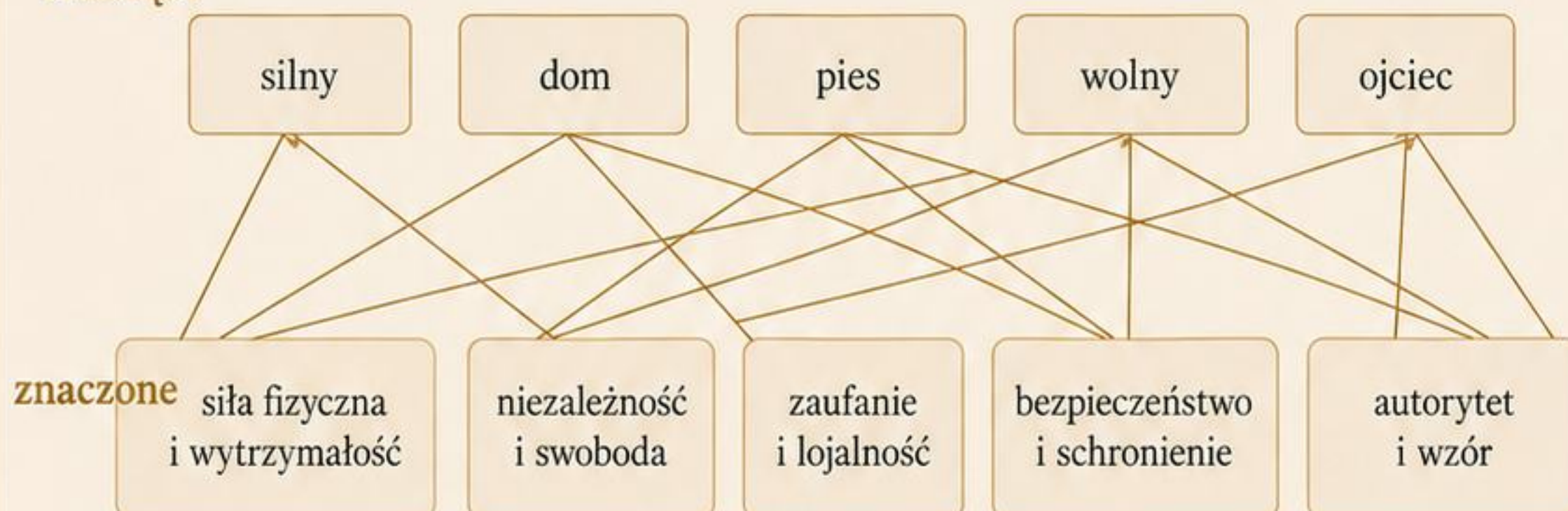
Słowo «silny» może oznaczać:

- ◆ odporny;
- ◆ niewrażliwy;
- ◆ nieproszący o pomoc;
- ◆ podobny do ojca;
- ◆ godny miłości.

Znaczenie nie jest zamknięte w jednym słowie. Zależy od historii, kontekstu i innych znaczących.

- ◆ *Znaczące nie jest etykietą przyklejoną do rzeczy. Jest elementem sieci języka.*

znaczące

ZNACZĄCE OTRZYMUJE WARTOŚĆ POPRZEZ RÓŻNICĘ

W języku słowo nabiera wartości, ponieważ nie jest innymi słowami.

«*Silny*» różni się od «*słaby*», «*spokojny*» od «*trudny*»,
«*normalny*» od «*dziwny*».

♦ PRZYKŁAD RODZINNY:

Jeżeli w rodzinie powtarzano:

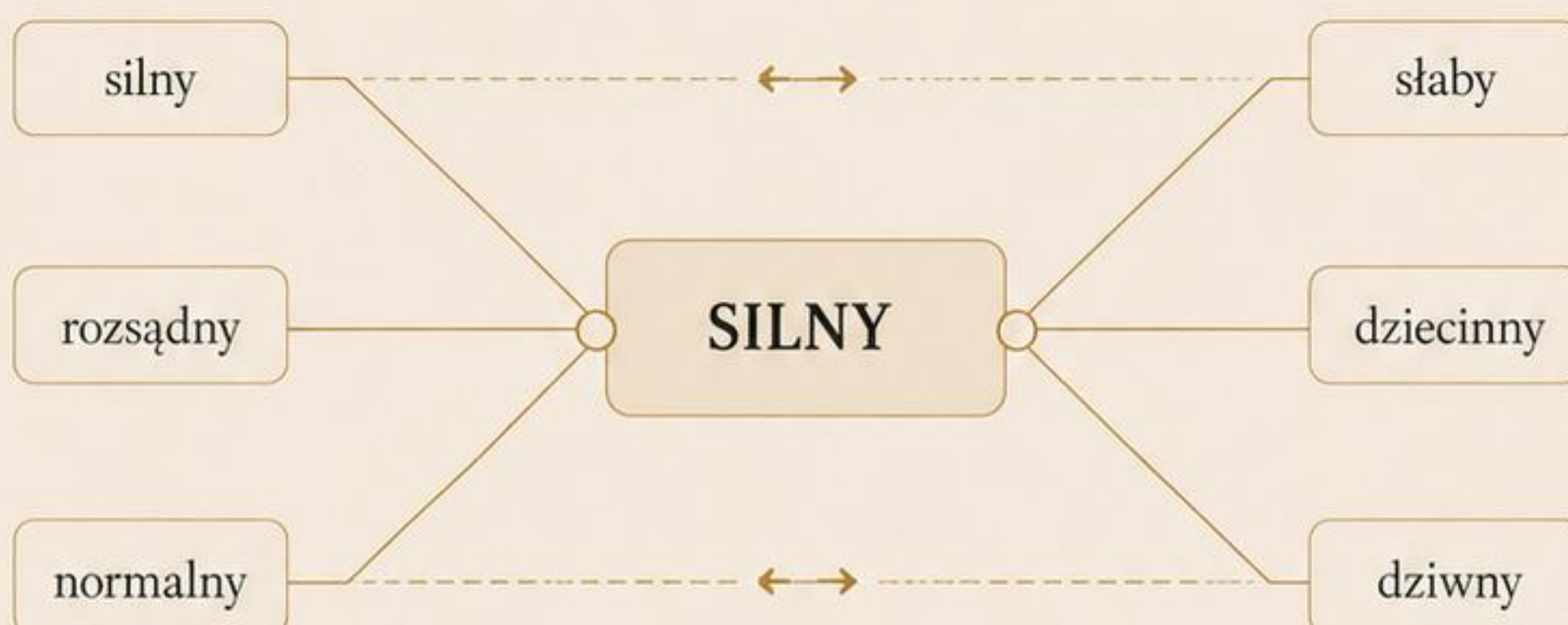
«*silny*» = *nie płacze*,

«*słaby*» = *potrzebuje pomocy*,

to słowo «*silny*» może tworzyć zakaz zależności.

♦ PYTANIA:

- jakie pary przeciwieństw organizują wypowiedź?
- które słowo ma szczególną wagę?
- kto jako pierwszy nadał mu znaczenie?
- co dzieje się, gdy podmiot próbuje je opuścić?

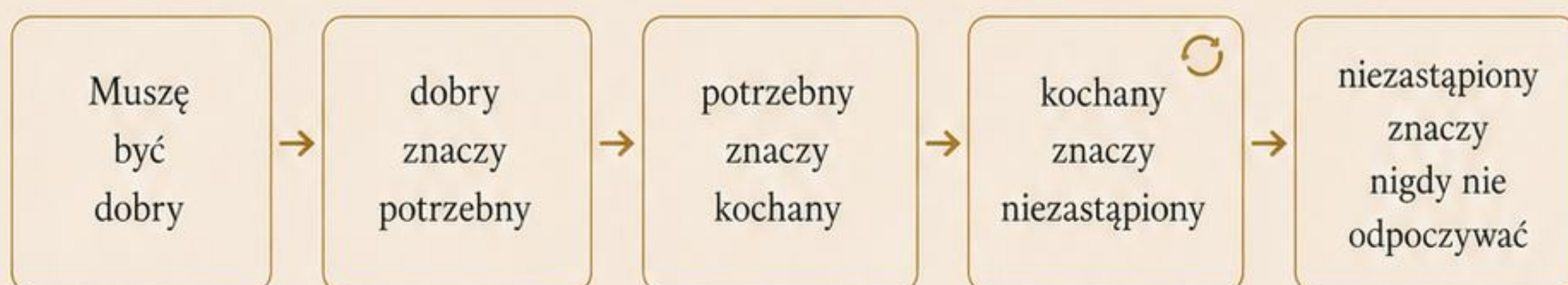

Łańcuch znaczących to sposób, w jaki słowa łączą się ze sobą, przesuwają sens i reprezentują podmiot tylko częściowo.

PRZYKŁAD:

«Muszę być dobry»

- «dobry znaczy potrzebny»
- «potrzebny znaczy kochany»
- «kochany znaczy niezastąpiony»
- «niezastąpiony znaczy nigdy nie odpoczywać».

Gdzie podmiot zostaje reprezentowany tylko częściowo?

Nie chodzi o luźne skojarzenia bez granic.

Chodzi o powtarzające się połączenia, które organizują mowę, relacje i pragnienie.

- ◆ Jakie słowa regularnie wracają obok siebie?

Czasem dopiero koniec zdania zmienia początek

Znaczenie wypowiedzi nie zawsze jest gotowe od pierwszego słowa.
Kolejne znaczące mogą zmieniać sens wcześniejszych elementów.

PRZYKŁAD 1

« Chciałem ci powiedzieć, że jesteś dla mnie bardzo ważna...
ale nie mogę z tobą być. »

Pierwsza część buduje oczekiwanie bliskości.
Druga zmienia całą strukturę znaczenia.

PRZYKŁAD 2

« Nie potrzebuję uznania. Chcę tylko, żeby wszyscy
zobaczyli, że go nie potrzebuję. »

- ◆ W mowie Lacana sens nie stoi nieruchomo.
Przesuwa się w łańcuchu znaczących.

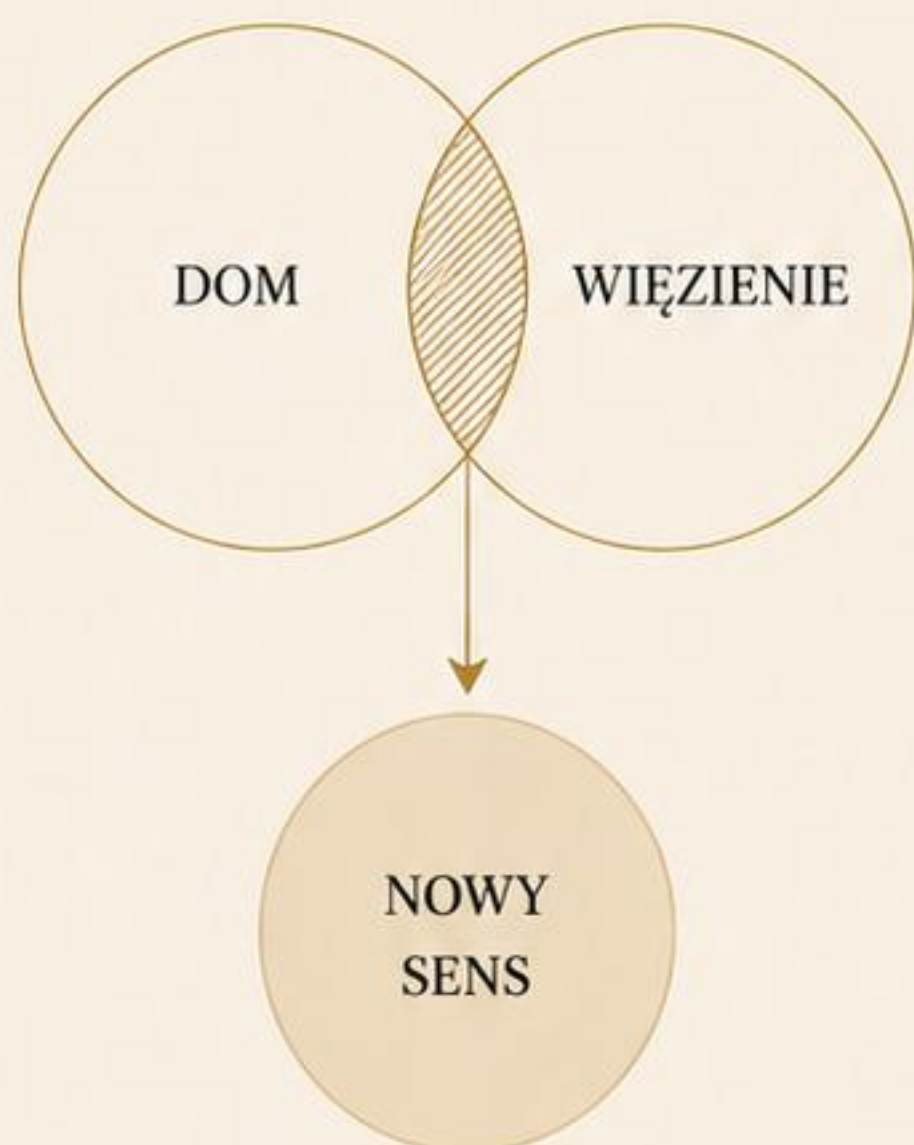

METAFORA — jedno znaczące zastępuje inne i wytwarza nowe znaczenie.

PRZYKŁAD METAFORY:

«Dom był więzieniem».

Słowo «więzienie» zastępuje i zagęszcza doświadczenie ograniczenia.

METONIMIA — pragnienie przesuwa się od jednego elementu do kolejnego, bez ostatecznego domknięcia.

PRZYKŁAD METONIMII:

«Gdy dostanę tę pracę, będę spokojny.
Potem potrzebuję awansu.
Potem uznania.
Potem jeszcze czegoś.»

- ◆ *Metafora tworzy nowy sens.
Metonimia pokazuje ruch pragnienia.*

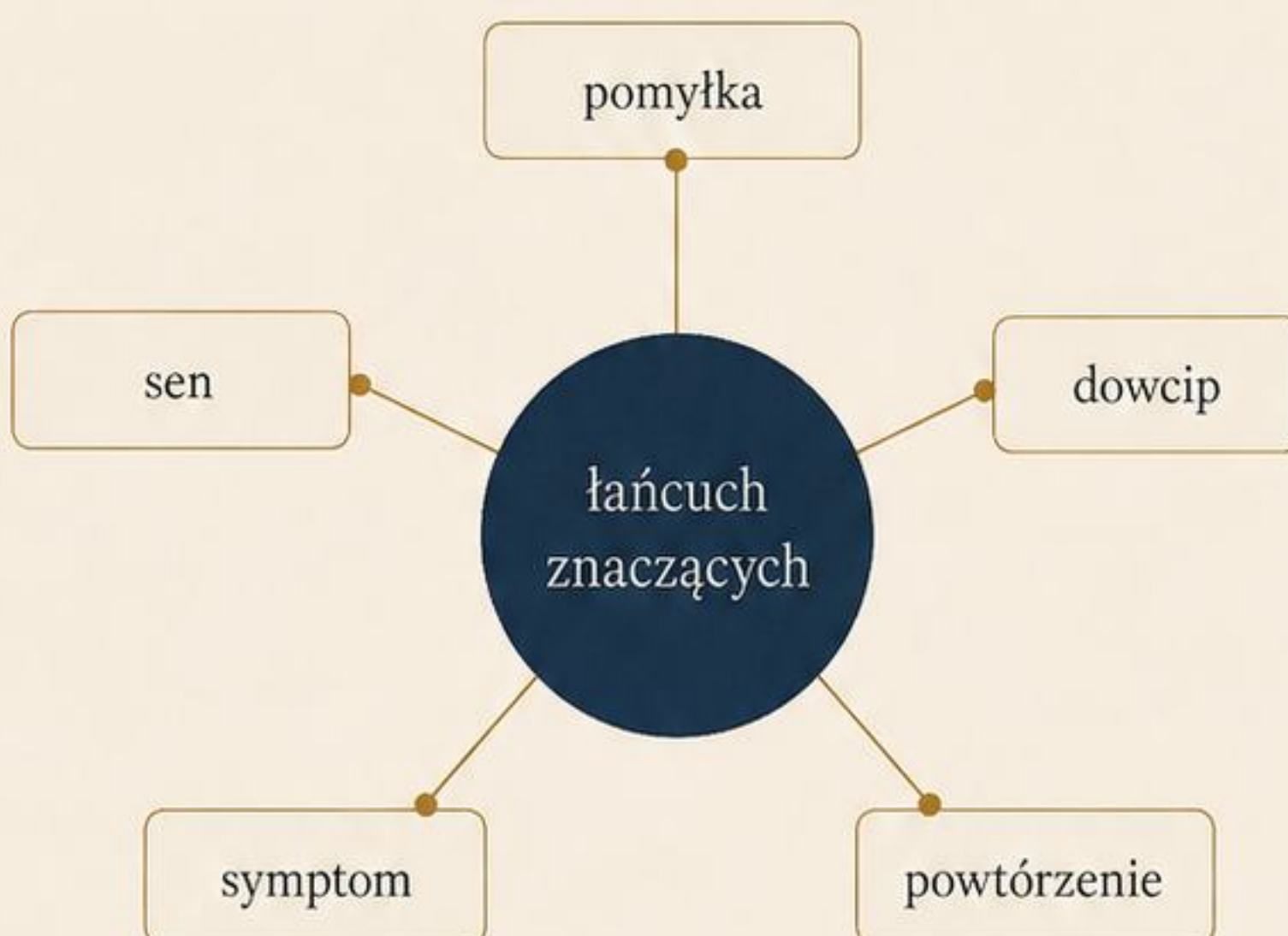
NIEŚWIADOMOŚĆ JEST USTRUKTURYZOWANA JAK JĘZYK

Nieświadomość ujawnia się w strukturze mowy

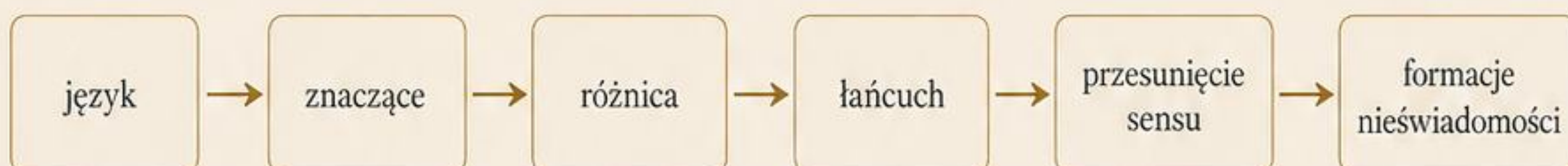
Lacanowskie zdanie nie oznacza, że nieświadomość mówi jak świadoma osoba. Oznacza, że jej formacje można czytać poprzez działanie znaczących, przesunięć, powtórzeń, przerw i wieloznaczności.

Formacje języka:

- ♦ pomyłka;
- ♦ dowcip;
- ♦ sen;
- ♦ symptom;
- ♦ przejęzyczenie;
- ♦ powtarzające się słowo;
- ♦ niespodziewana sprzeczność.

MAPA MYŚLI

*Jakie słowo mówi przez podmiot
więcej, niż on zamierzał powiedzieć?*

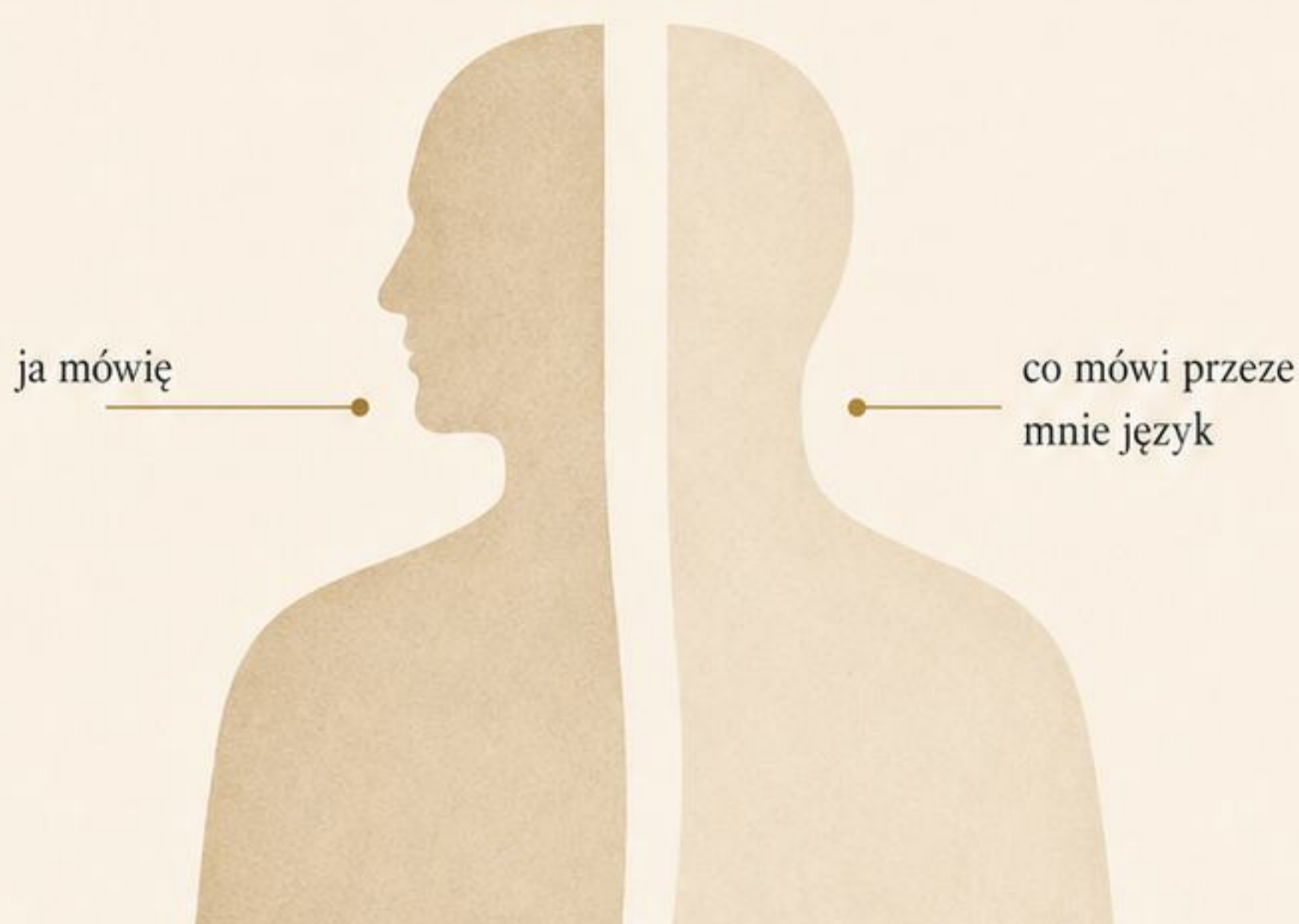
PODMIOT PODZIELONY I NIEŚWIADOMOŚĆ

Dlaczego mówiący człowiek nie jest w pełni tym, co świadomie o sobie wie?

U Lacana podmiot nie jest prostą, spójną całością. Pojawia się w języku, ale żadne znaczące nie przedstawia go w pełni.

Pytania modułu:

- ◆ czym podmiot różni się od osoby?
- ◆ czym różni się od świadomego «ja»?
- ◆ co oznacza podmiot podzielony?
- ◆ gdzie mowa przekracza zamiar?
- ◆ czym są alienacja i oddzielenie?

Osoba — żywy człowiek w swoim ciele, historii i relacjach.

Świadome «ja» — obraz siebie, narracja o sobie, poczucie tożsamości i kontroli.

Podmiot — efekt znaczącego, miejsce ujawniające się w mowie, pragnieniu, pomyłce i nieświadomym podziale.

 Osoba Żywy człowiek w swoim ciele, historii i relacjach.	 Świadome ja Obraz siebie, narracja o sobie, poczucie tożsamości i kontroli.	 Podmiot Efekt znaczącego, miejsce ujawniające się w mowie, pragnieniu, pomyłce i nieświadomym podziale.
--	--	---

Przykład:

«Jestem osobą niezależną.»

Chwilę później:

«Nie podejmę decyzji, **dopóki matka jej nie zaakceptuje.**»

Wyrażenie warunku skierowanego do Innego ujawnia podmiot.

Świadome «ja» deklaruje niezależność.

Podmiot ujawnia się w warunku skierowanym do Innego.

- ♦ **Podmiot nie jest ukrytą prawdziwą osobowością. Jest pozycją ujawniającą się w strukturze mowy.**

CZYM JEST PODMIOT PODZIELONY?

Podmiot jest podzielony,
ponieważ mówi poprzez język,
który nigdy nie przedstawia
go w całości.

Podział widać, gdy:

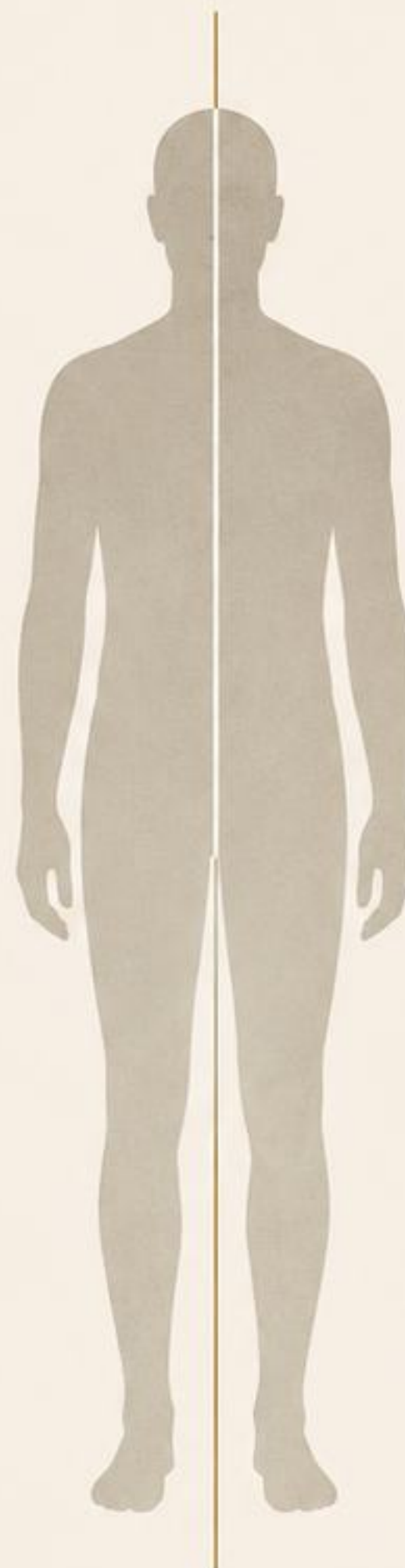
- ♦ wypowiedź przeczy deklaracji;
- ♦ słowo powraca mimo próby uniknięcia;
- ♦ pomyłka ujawnia inną tendencję;
- ♦ pragnienie nie zgadza się z obrazem siebie;
- ♦ symptom trwa mimo świadomej decyzji zmiany.

podmiot ≠ świadome «ja»

Matem można pokazać jako znak
podmiotu przekreślonego,
ale tylko po objaśnieniu.

to, co
wiem
o sobie

to, co
powraca
w mowie
i symptomie

- ♦ Podział nie oznacza braku wartości ani podwójnej osobowości. Oznacza strukturalną niepełność reprezentacji w języku.

Człowiek może mówić o sobie tylko za pomocą znaczących: imion, nazw, określeń, ról i słów pochodzących z języka Innego.

♦ **PRZYKŁAD:**

«Jestem tą odpowiedzialną.»

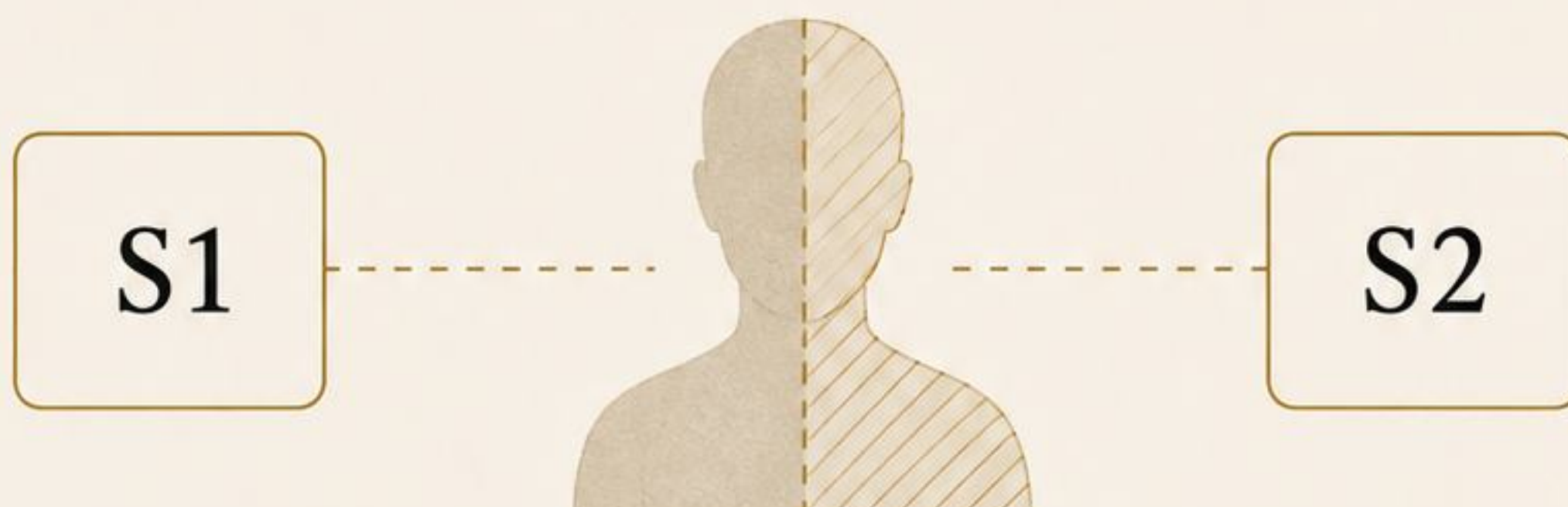
To znaczące reprezentuje podmiot w relacji do innych znaczących:

«dziecko», «matka», «obowiązek», «słabość», «pomoc».

Ale żadne z nich nie obejmuje całego podmiotu.

♦ **PYTANIA:**

- jakie słowo reprezentuje podmiot?
- wobec jakiego innego słowa ono działa?
- co zostaje poza tą reprezentacją?
- jaki koszt ma utożsamienie się z tym znaczącym?

reprezentowany, ale nie w pełni obecny

◆ DEFINICJE

Wypowiedź — to, co zostało powiedziane.

Akt wypowiedziania — pozycja podmiotu ujawniona w sposobie mówienia, adresacie, przerwie, tonie, warunku lub powtórzeniu.

◆ PRZYKŁAD

Wypowiedź:

«Nie zależy mi na twojej opinii.»

Akt wypowiedziania:

Zdanie zostaje wypowiedziane po raz trzeci,
z napięciem i oczekiwaniem reakcji.

→ Do kogo naprawdę skierowana jest ta wypowiedź?

◆ ZAPAMIĘTAJ

Podmiot może zaprzeczać zależności
dokładnie w taki sposób, który ją ujawnia.

literalna treść
(co zostało powiedziane)

**ton, powtórzenie,
adresat, przerwa**
(jak to zostało powiedziane)

**kto mówi
i do kogo?**

Wejście w język daje miejsce, ale zabiera pełnię

♦ Alienacja:

Podmiot musi wejść w język Innego, aby móc mówić i zostać rozpoznany. Otrzymuje znaczące, które go reprezentują, ale nigdy nie obejmują go w pełni.

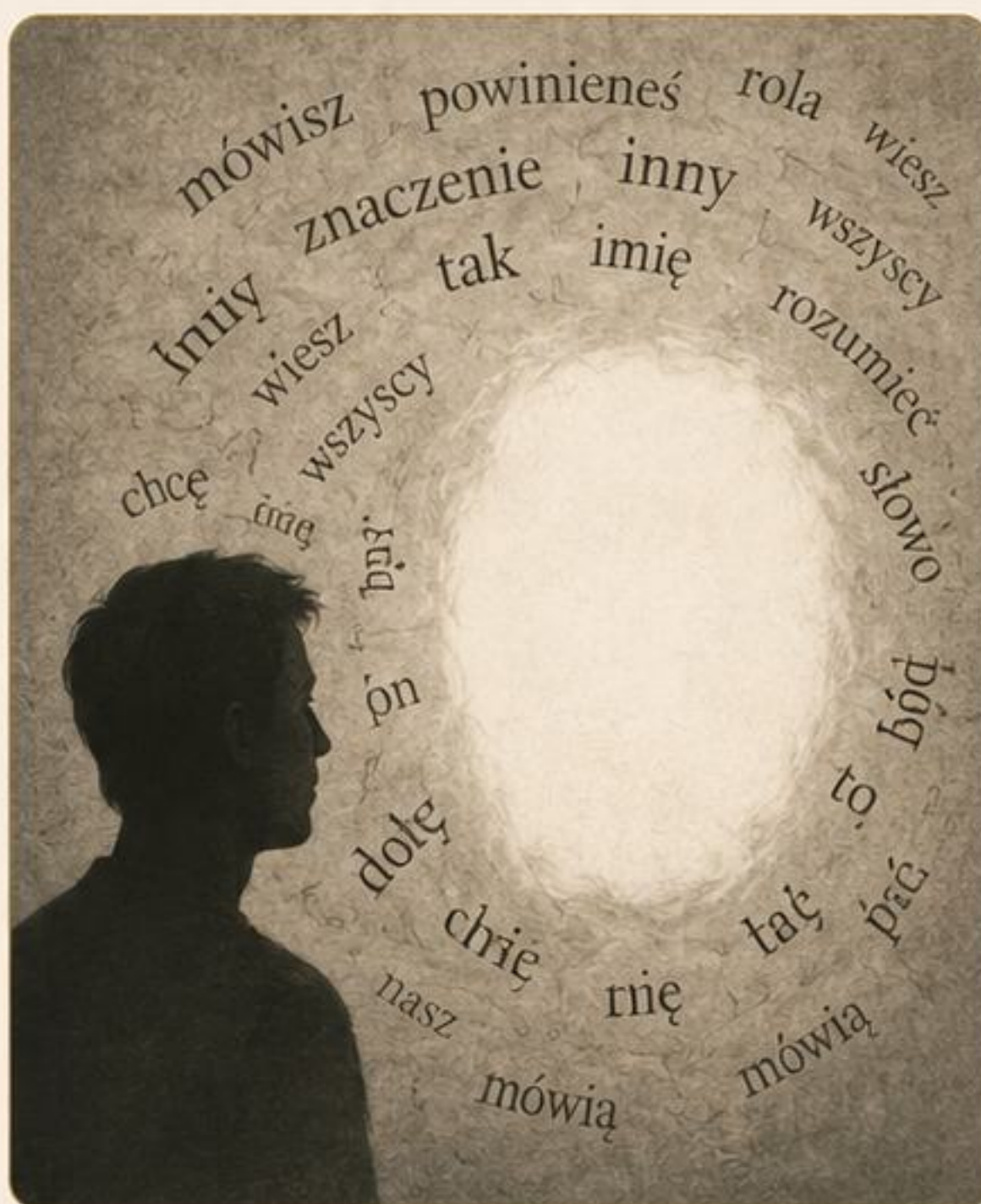
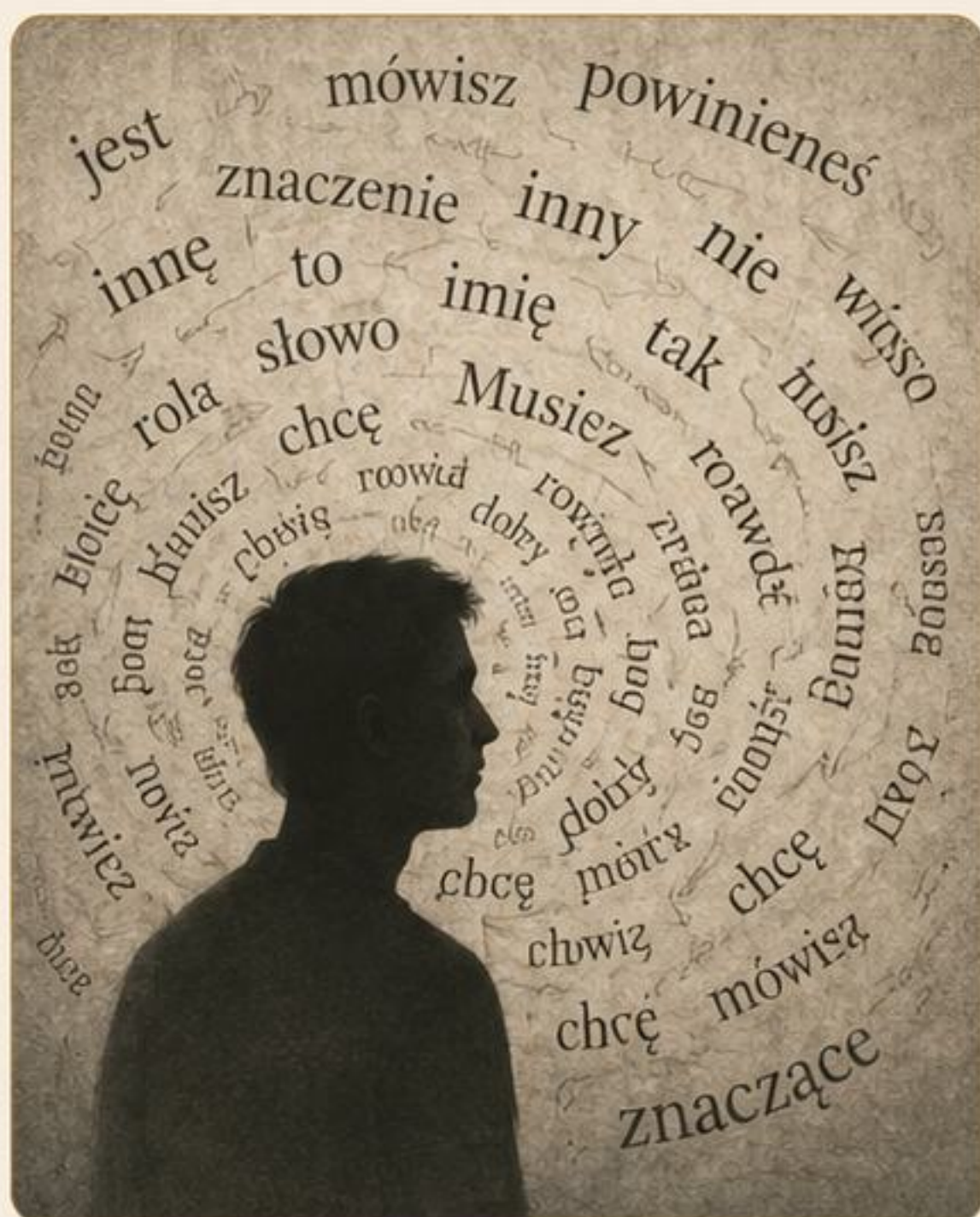
♦ Oddzielenie:

Podmiot zaczyna pytać o brak w Innym:

«Czego Inny ode mnie chce?»

«Czego brakuje w jego żądaniu?»

«Czy mogę nie być wyłącznie odpowiedzią na jego oczekiwanie?»

wejście w język → reprezentacja → utrata pełni → pytanie o pragnienie Innego

- ♦ Podmiot powstaje nie przez pełne odnalezienie siebie, lecz przez miejsce w języku i doświadczenie braku.

ZNACZĄCE MISTRZOWSKIE I IDENTYFIKACJA

„Niektóre słowa zaczynają kierować całym sposobem bycia”

Znaczące mistrzowskie to słowo lub określenie, które organizuje pole sensu dla podmiotu. Może działać jak punkt orientacyjny, wokół którego układają się wybory, relacje i obraz siebie.

♦ PRZYKŁADY:

- «silny»;
- «rozsądna»;
- «wyjątkowy»;
- «problemowa»;
- «ta, która pomaga»;
- «ten, który nie zawodzi».

♦ PYTANIA:

- kto nadał temu słowu wagę?
- jakie inne słowa są mu podporządkowane?
- jaką cenę płaci podmiot za wierność temu znaczącemu?
- co staje się niemożliwe do powiedzenia?

”Mówię jedno, ale robię coś innego”

FIKCYJNY PRZYKŁAD:

Marek mówi:

«Nie potrzebuję uznania.»

Jednocześnie stale sprawdza reakcje przełożonego, poprawia każdą wiadomość i czuje silne napięcie, gdy nie otrzymuje odpowiedzi.

CZYTANIE LACANOWSKIE:

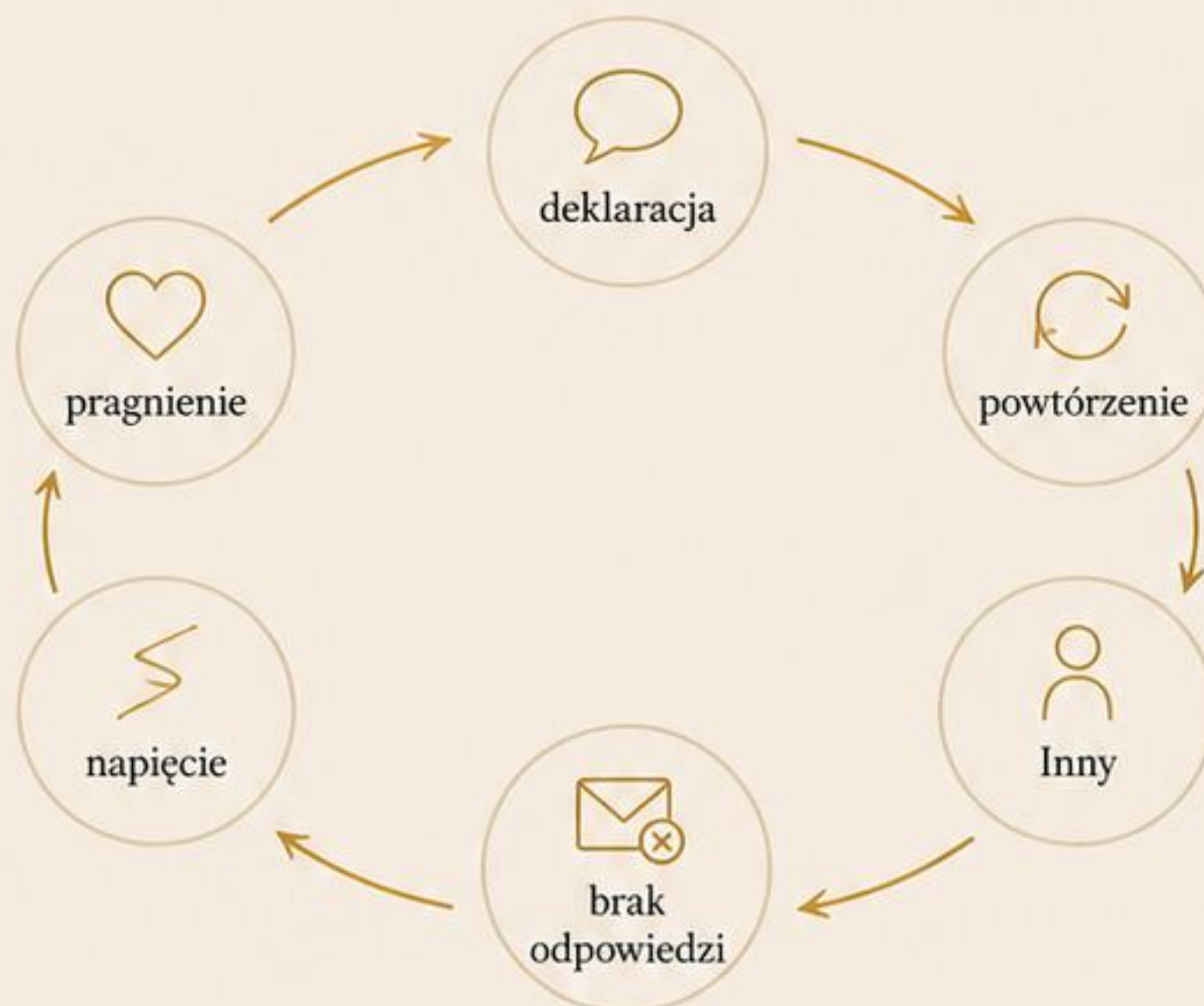
Nie chodzi o stwierdzenie: «Marek kłamie».

Chodzi o pytanie:

«Jak słowo «uznanie» działa w jego relacji z Innym?»

MAPA PODMIOTU:

deklaracja świadoma → powtarzające się znaczące → adresat wypowiedzi → brak odpowiedzi → napięcie → pozycja podmiotu

PYTANIA DO REFLEKSJI:

- jakie słowo powraca?
- kto ma odpowiedzieć?
- czego brakuje?
- co podmiot próbuje potwierdzić?

MODUŁ 04 — WIELKI INNY I TRZY PORZĄDKI

Gdzie podmiot szuka prawa, odpowiedzi i miejsca dla swojego pragnienia?

Wielki Inny nie jest konkretną osobą. Jest miejscem języka, prawa, znaczeń, norm i pytań, wobec których podmiot próbuje określić siebie.

♦ PYTANIA MODUŁU:

- czym jest Wielki Inny?
- czym różni się od małego innego?
- jak działają Wyobrażeniowe, Symboliczne i Realne?
- czym jest stadium lustra?
- co oznacza brak w Wielkim Innym?

Wielki Inny to nie osoba, lecz miejsce języka

Wielki Inny oznacza porządek języka, prawa, norm, znaczeń i symbolicznych miejsc, w których podmiot próbuje zostać rozpoznany.

Może obejmować:

- ◆ język;
- ◆ prawo;
- ◆ rodzinne oczekiwania;
- ◆ normy społeczne;
- ◆ instytucje;
- ◆ autorytety;
- ◆ wyobrażone miejsce odpowiedzi.

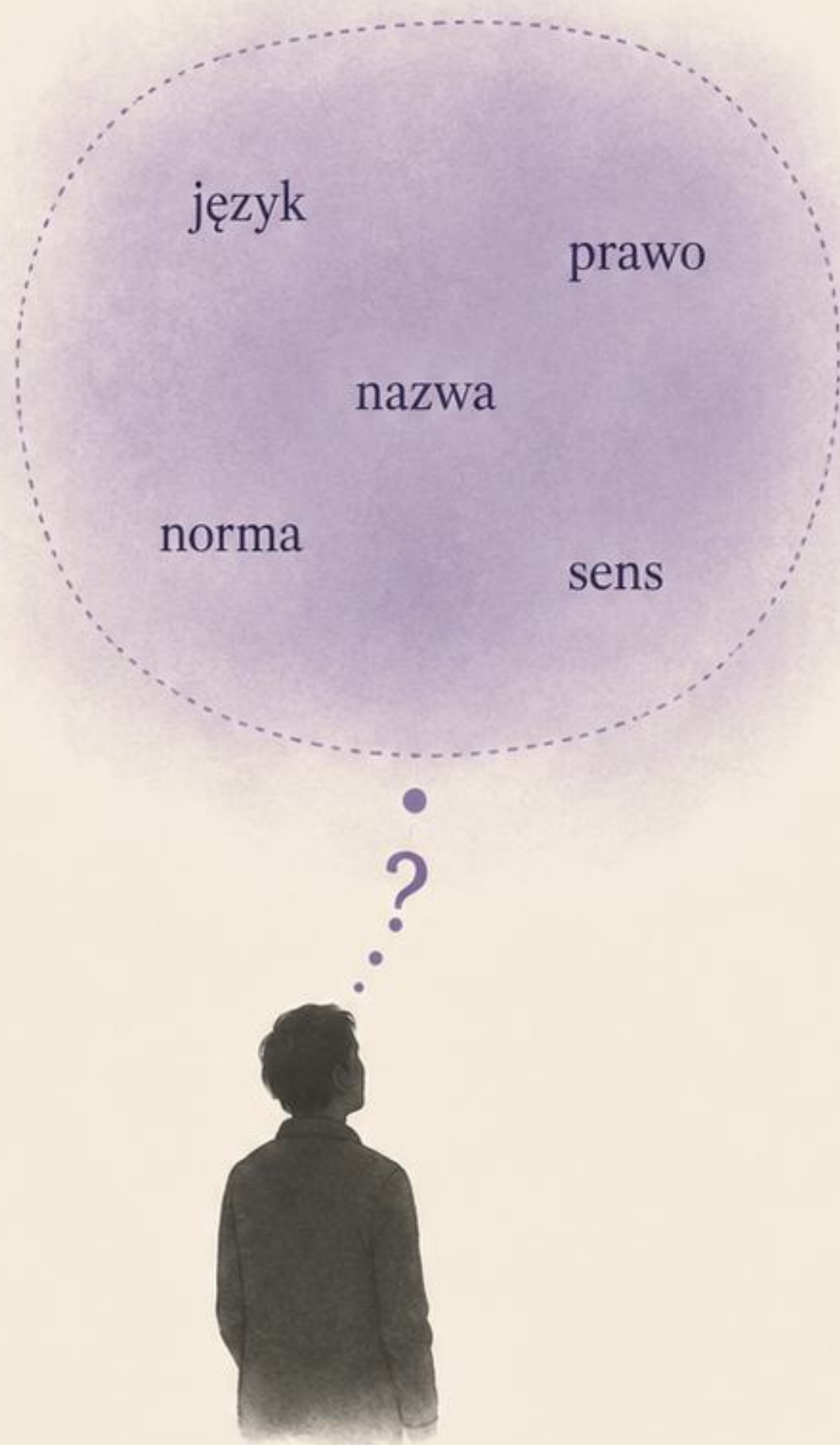
Przykład:

Osoba mówi:

«Muszę wiedzieć, że to ma sens.»

Pytanie lacanowskie:

«Kto miałby zagwarantować ten sens?»

- ◆ Wielki Inny nie jest Bogiem, rodzicem ani terapeutą, choć konkretne osoby mogą zajmować dla podmiotu miejsce Innego.

Drugi człowiek nie zawsze zajmuje to samo miejsce

Mały inny — drugi jako obraz, podobny, rywal, odbicie, partner porównania.

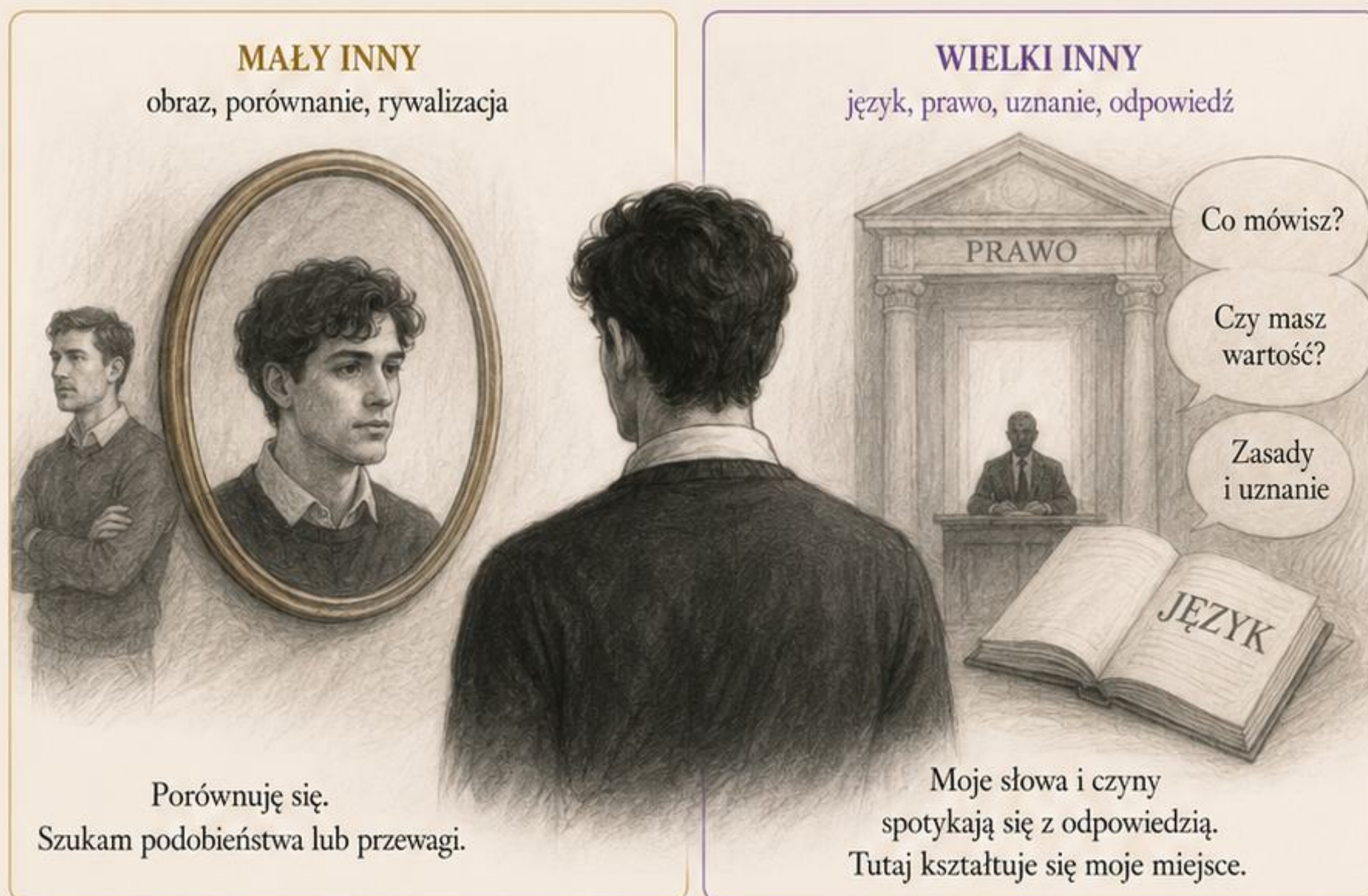
Wielki Inny — miejsce języka, prawa, uznania, pytania i symbolicznej odpowiedzi.

Przykład:

Kolega z pracy może być:

- małym innym, gdy porównuję się z jego sukcesem;
- przedstawicielem Wielkiego Innego, gdy jego ocena wydaje się mówić, czy mam wartość.

mały inny	→ obraz, rywalizacja, podobieństwo.
Wielki Inny	→ prawo, odpowiedź, uznanie, język.

◆ Ta sama osoba może być przeżywana na różnych poziomach.

Wyobrażeniowe dotyczy obrazu, identyfikacji, spójnego «ja» i relacji z podobnym drugim.

♦ **Obejmuje:**

- lustro
- obraz ciała
- porównanie
- zazdrość
- rywalizację
- fascynację
- iluzję pełnej jedności

Patrzę na innych i pytam,
czy jestem wystarczająco dobry,
atrakcyjny, pełny lub podziwiany.

Wyobrażeniowe może dawać poczucie jedności,
ale też wiązać podmiot z zależnością
od obrazu i spojrzenia.

♦ Obraz może porządkować, ale może też więzić.

♦ GŁÓWNA IDEA

Trzy rejestry — imaginarne, symboliczne i realne — stanowią jeden z podstawowych punktów teorii Lacana.

Lacan pokazuje, że ludzkiego doświadczenia nie da się zrozumieć z jednej tylko perspektywy.

4.1 CZYM JEST REJESTR IMAGINARNY

Imaginarne to rejestr obrazu, identyfikacji i formy.

Jest związane z konstytuowaniem się Ja.

W stadium lustra dziecko identyfikuje się ze spójnym obrazem samego siebie. Ten obraz organizuje doświadczenie ciała i pozwala ukształtować Ja.

Jednak ta identyfikacja wytwarza również alienację.

Podmiot rozpoznaje siebie w obrazie zewnętrznym.

Dlatego imaginarne wiąże się z jednością, ale także ze złudzeniem.

Nadaje formę.

Ale także usidla.

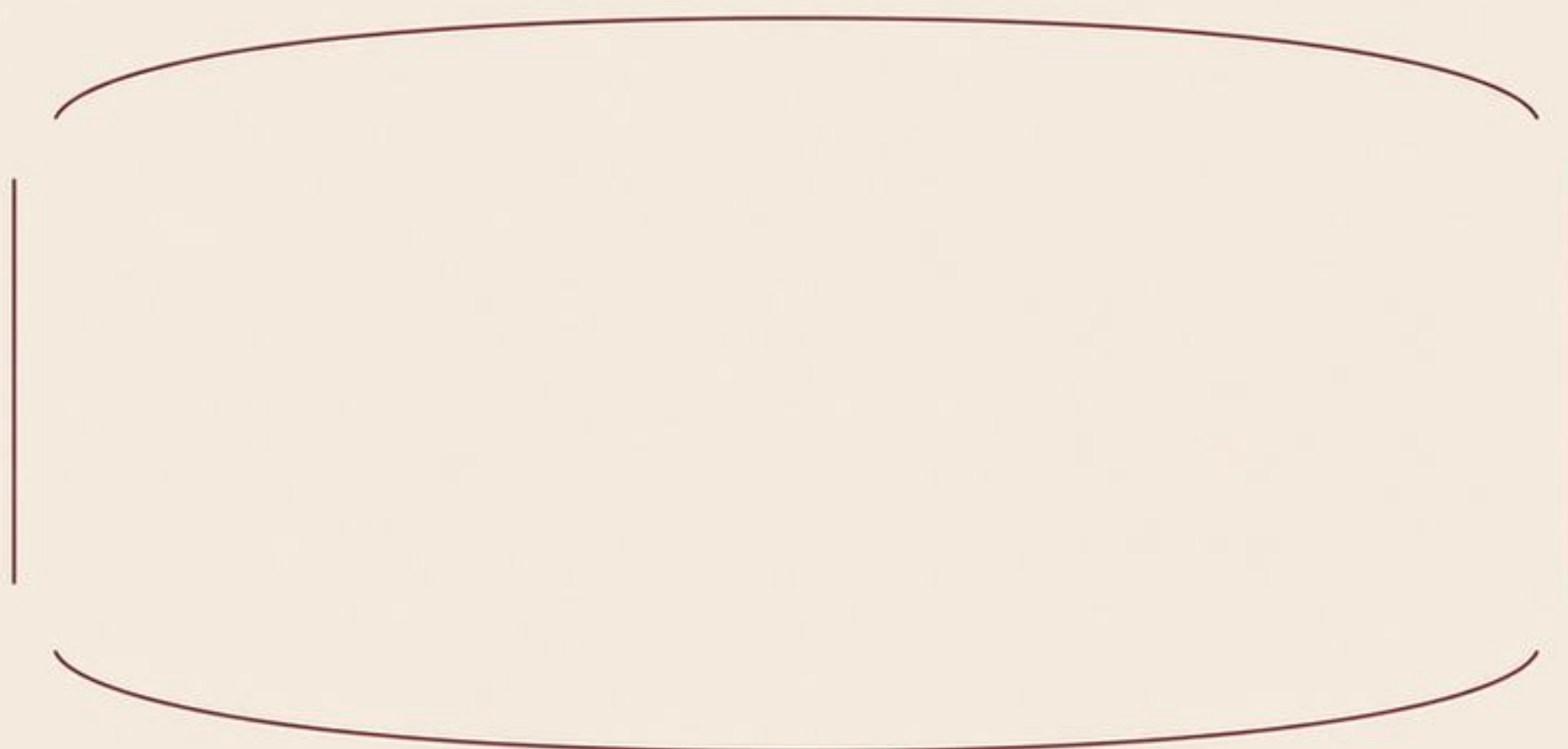
Realne nie oznacza zwykłej rzeczywistości.

Oznacza to, co nie daje się w pełni ująć w obraz ani język.

Może pojawiać się jako:

- ♦ trauma
- ♦ niemożliwość
- ♦ przerwanie sensu
- ♦ nadmiar
- ♦ ciało przekraczające słowa
- ♦ punkt powtarzania
- ♦ coś, co wraca mimo prób symbolizacji

Osoba potrafi opowiadać o stracie,
ale żadne wyjaśnienie nie usuwa jej nieodwracalności.

- ♦ Realne nie jest brakiem informacji.
Jest granicą tego, co może zostać włączone w sens.

Stadium lustra opisuje moment, w którym dziecko rozpoznaje obraz swojego ciała jako całość. Obraz może dawać poczucie jedności, zanim ciało i doświadczenie są przeżywane jako całkowicie zintegrowane.

◆ **Najważniejsze elementy:**

- obraz daje formę
- «ja» powstaje przez identyfikację
- rozpoznanie zawiera błędne rozpoznanie
- jedność obrazu może ukrywać wewnętrzny podział

Człowiek przywiązuje się do obrazu siebie jako «zawsze opanowanego», choć jego mowa i symptomy pokazują napięcie.

- ◆ Obraz «ja» pomaga się zorganizować, ale nie jest tym samym co cały podmiot.

Inny również nie jest pełny

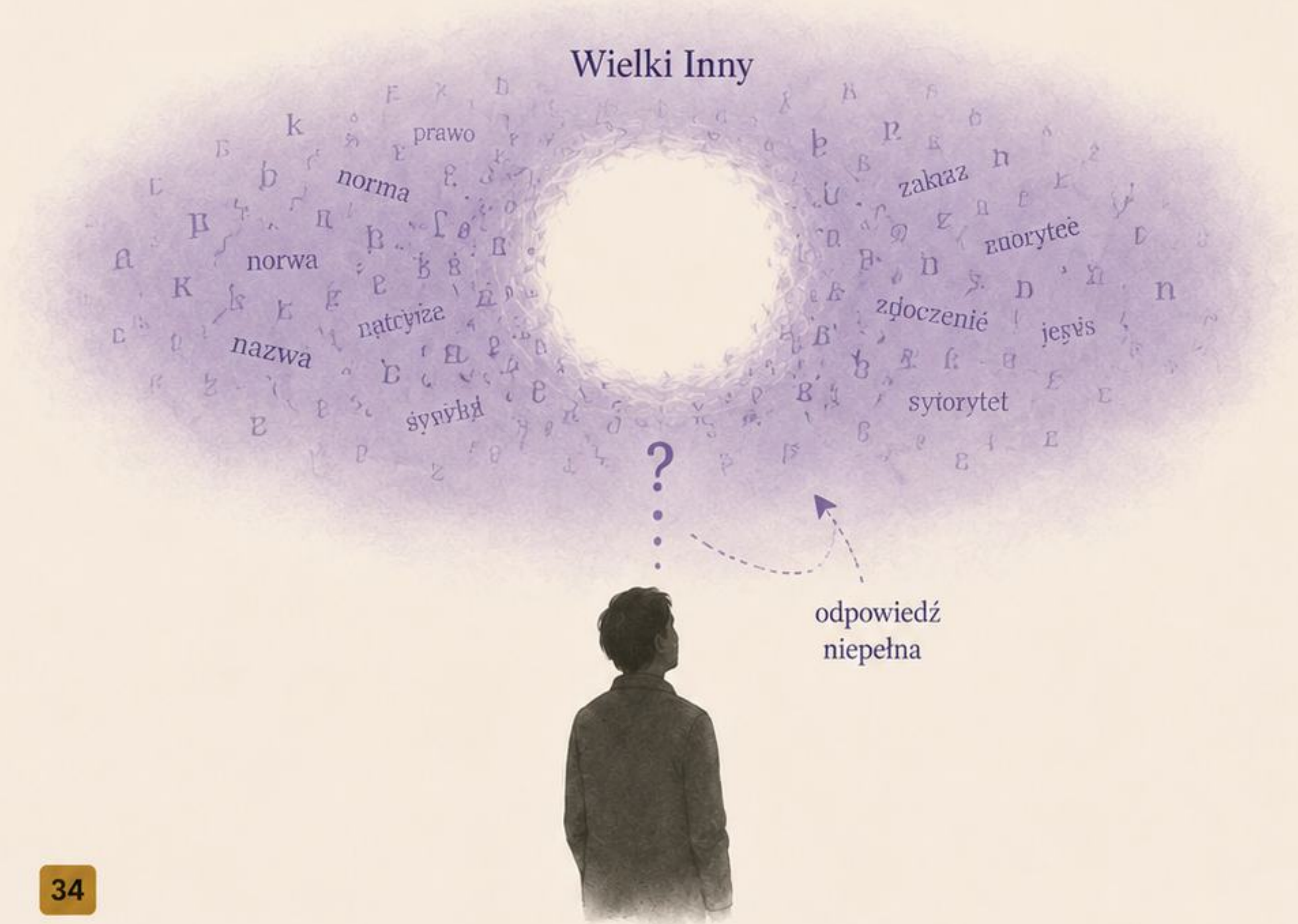
Podmiot często szuka w Wielkim Innym gwarancji:

- ◆ kim jestem?
- ◆ czego mam chcieć?
- ◆ czy moje pragnienie jest właściwe?
- ◆ czy istnieje ostateczna odpowiedź?

Lacan wskazuje, że Wielki Inny nie jest pełny. W porządku języka także istnieje brak, niepewność i niemożliwość pełnego domknięcia sensu.

Osoba czeka na autorytet, który powie jej, jaka decyzja jest «naprawdę właściwa». Każda odpowiedź daje chwilową ulgę, ale pytanie powraca.

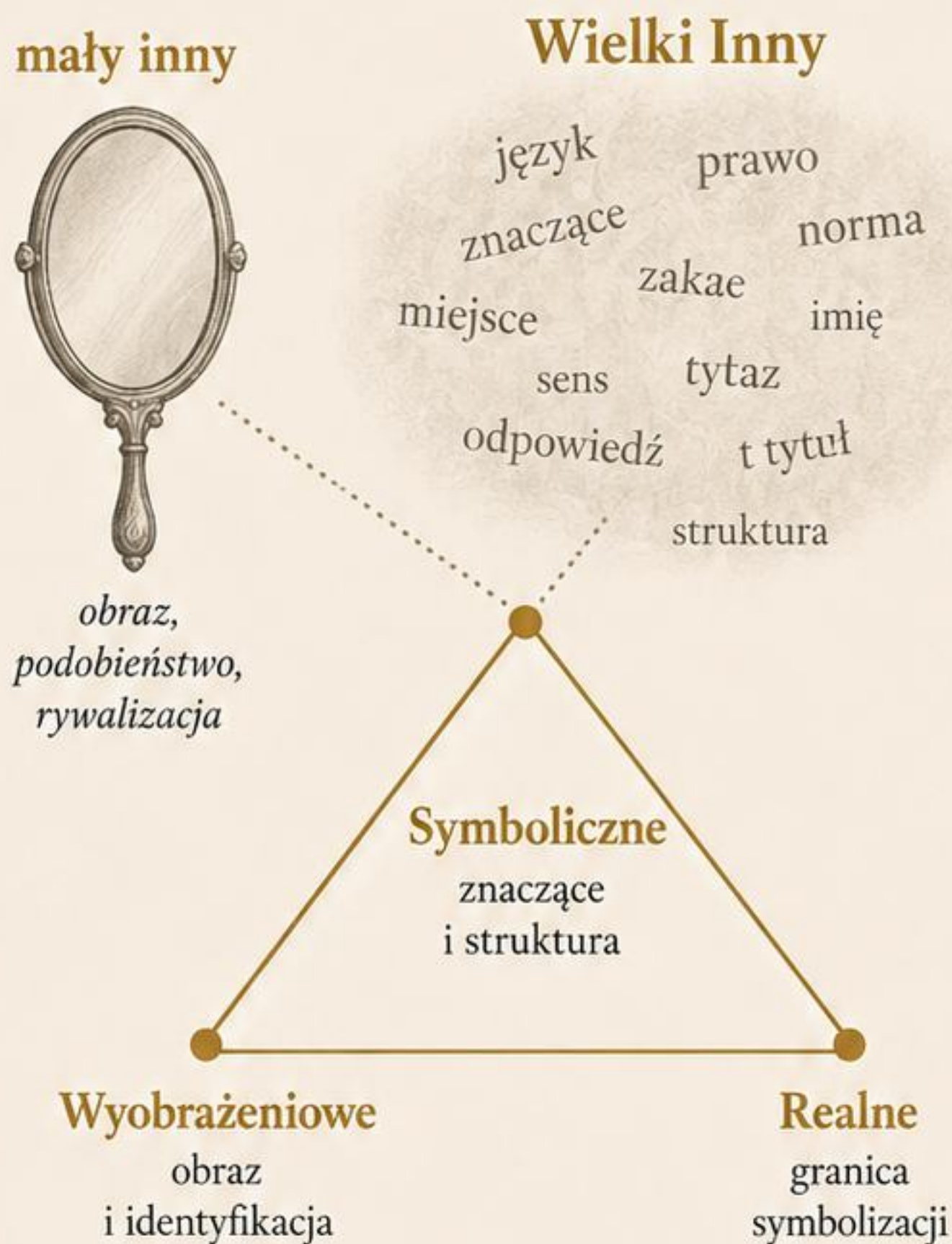
- ◆ Brak w Innym oznacza, że nie istnieje ostateczny gwarant pełnego sensu.

MAPA WIELKIEGO INNEGO I TRZECH PORZĄDKÓW

Obraz, język i punkt niemożliwości

- ◆ **mały inny** —
obraz, podobieństwo,
rywalizacja
- ◆ **Wielki Inny** —
język, prawo, miejsce,
odpowiedź
- ◆ **Wyobrażeniowe** —
obraz i identyfikacja
- ◆ **Symboliczne** —
znaczące i struktura
- ◆ **Realne** —
granica symbolizacji

PRZYKŁAD:

«Chcę być kimś ważnym.»

Wyobrażeniowe: jak wyglądam w oczach innych?

Symboliczne: jakie miejsce daje mi tytuł, praca lub nazwisko?

Realne: co pozostaje niespełnione mimo uznania?

PYTANIA KONTROLNE:

- ◆ do kogo kieruję żądanie?
- ◆ czy szukam obrazu czy prawa?
- ◆ gdzie sens się załamuje?
- ◆ gdzie wraca brak?

POTRZEBA, ŻĄDANIE, PRAGNIENIE I BRAK

Dlaczego pragnienie nie jest prostą potrzebą ani świadomym życzeniem?

U Lacana potrzeba przechodzi przez język.

Gdy zostaje wypowiedziana, staje się żądaniem.

W żądaniu zawsze pojawia się coś więcej niż rzecz, o którą prosimy.

Pytania modułu:

- ◆ czym potrzeba różni się od żądania?
- ◆ dlaczego każde żądanie zawiera żądanie miłości?
- ◆ co oznacza pragnienie Innego?
- ◆ czym jest brak?
- ◆ jak fantazmat odpowiada na zagadkę pragnienia?

To, czego potrzebuję, nie wyczerpuje tego, czego żądam

Potrzeba — odnosi się do podstawowego braku biologicznego lub praktycznego.

Żądanie — potrzeba wypowiedziana w języku i skierowana do Innego.

Pragnienie — to, co pozostaje poza konkretnym zaspokojeniem potrzeby i poza widocznym żądaniem.

Dziecko prosi o wodę. Może potrzebować wody.

Może też żądać obecności, odpowiedzi, spojrzenia lub potwierdzenia miłości.

◆ Zaspokojenie potrzeby nie zawsze kończy żądanie.

POTRZEBA

brak biologiczny
lub praktyczny

ŻĄDANIE

wypowiedziane
w języku i skierowane
do Innego

PRAGNIENIE

nadmiar

pozostaje poza
konkretnym zaspokojeniem
potrzeby i poza widocznym
żądaniem

TABELA PODSUMOWUJĄCA

Rejestr	Jasne wyjaśnienie	Ujawnia się klinicznie jako
Imaginarne	Pole obrazu, Ja i identyfikacji.	Wstyd, rywalizacja, porównywanie się, idealizacja, tożsamość.
Symboliczne	Pole języka, prawa i znaczącego.	Znaczące wypowiedzi, imiona, miejsca, symptomy, zakazy.
Realne	To, co wymyka się pełnej symbolizacji.	Lęk, ciało, trauma, powtórzenie, niemożliwe.
Ja	Konstrukcja imaginarna.	Obraz siebie i potrzeba spójności.
Wielki Inny	Pole symboliczne.	Miejsce języka i śladów podmiotu.
Symptom	Formacja artykułowana w trzech rejestrach.	Cierpienie niosące sens, ciało i jouissance.
Lęk	Sygnał spotkania z czymś, co wymyka się symbolizacji.	Może dotyczyć Realnego.
Klinika rejestrów	Odczytywanie powiązań między obrazem, językiem i niemożliwym.	Ukierunkowuje interpretację, cięcie i prowadzenie pracy klinicznej.

BIBLIOGRAFIA ROZDZIAŁU

Ten rozdział opiera się przede wszystkim na:

Jacques Lacan — Seminarium, księga I: Pisma techniczne Freuda

Jacques Lacan — Seminarium, księga II: Ego w teorii Freuda i w technice psychoanalitycznej

Jacques Lacan — Seminarium, księga III: Psychozy

Jacques Lacan — Seminarium, księga XI: Cztery podstawowe pojęcia psychoanalizy

Jacques Lacan — Seminarium, księga XX: Encore

Jacques Lacan — Seminarium, księga XXIII: Sinthome

Dylan Evans — Słownik psychoanalizy lacanowskiej

Antonio Quinet — teksty o rejestrach i klinice lacanowskiej

Te odniesienia wspierają rozumienie trzech rejestrów jako podstawowej osi teorii i kliniki Lacana.

Jacques Lacan — Écrits

Bruce Fink — Podmiot lacanowski

Joël Dor — Wprowadzenie do lektury Lacana

4.8 PODSUMOWANIE ROZDZIAŁU

PRAGNIENIE JEST PRAGNIENIEM INNEGO

Czego pragnę — i czego Inny pragnie ode mnie?

Zdanie «pragnienie jest pragnieniem Innego» można rozumieć na kilku poziomach:

- ♦ pragnienie rodzi się w polu języka Innego
- ♦ podmiot pragnie być pragniony
- ♦ podmiot próbuje odgadnąć, czego chce od niego Inny
- ♦ pragnienie nie jest całkowicie prywatną własnością świadomego «ja»

Osoba wybiera zawód, który ma zachwycić rodzinę.

Mówi: «To moje marzenie», ale stale pyta, czy inni są dumni.

Pytania:

- ♦ czyje pragnienie zostało przejęte?
- ♦ kto ma potwierdzić wybór?
- ♦ gdzie jest własna pozycja podmiotu?

Podmiot może nie tylko pytać, czego sam chce. Może też próbować odgadnąć:

- ◆ Czego Inny ode mnie chce?
- ◆ Jakim mam być obiektem dla Innego?
- ◆ Co muszę zrobić, aby nie utracić miejsca?

Przykład:

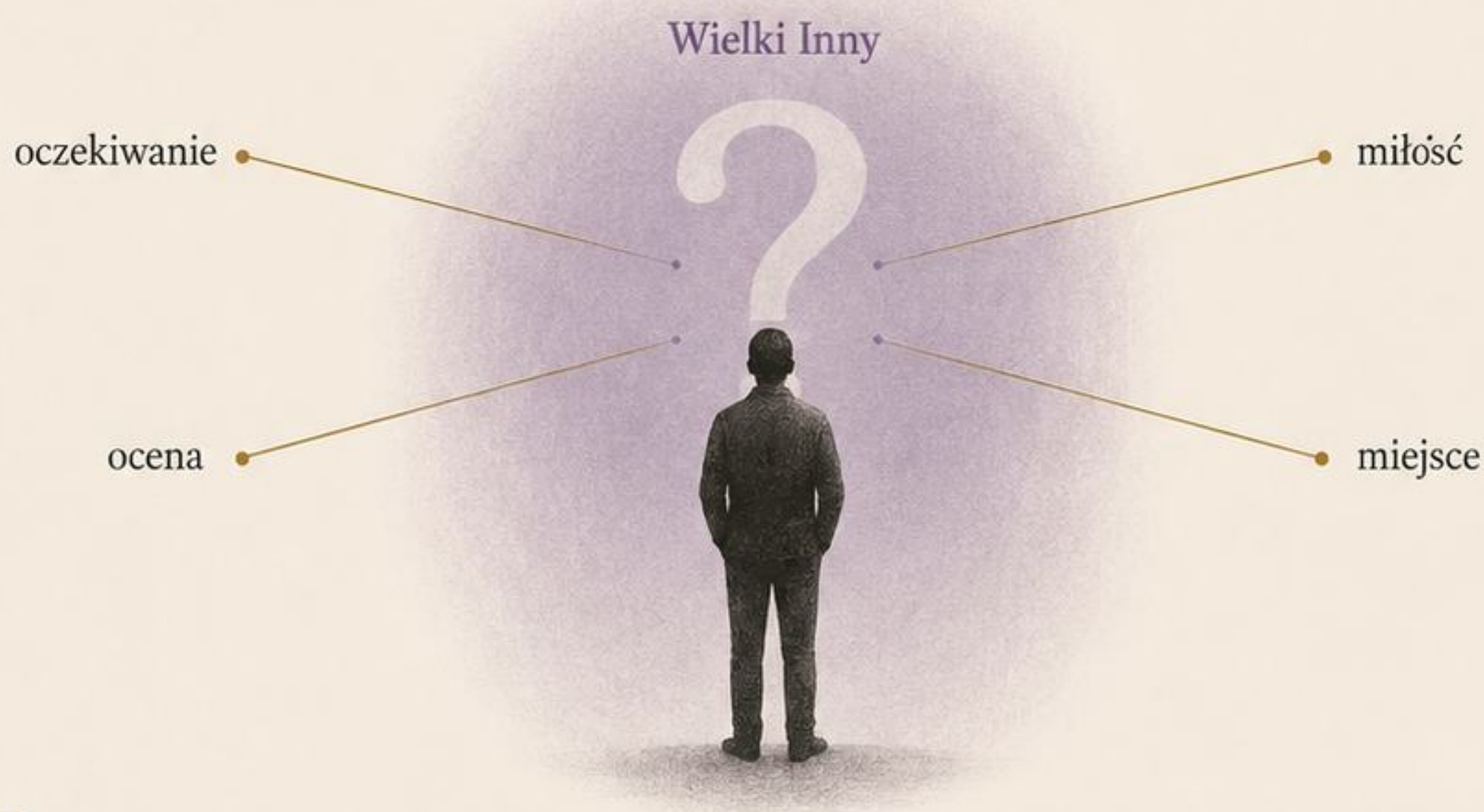
Osoba nie pyta: „Czy chcę tej relacji?”

Pyta: „Jak mam się zachować, żeby druga osoba mnie nie odrzuciła?”

Możliwe skutki:

- ◆ nadmierne dostosowanie
- ◆ lęk przed decyzją
- ◆ życie pod oczekiwaniem
- ◆ trudność w rozpoznaniu własnego pragnienia

- ◆ *Pytanie o pragnienie Innego może zastąpić pytanie o własną pozycję.*

Brak nie oznacza po prostu niskiej samooceny, traumy albo braku czegoś materialnego. U Lacana brak jest elementem struktury podmiotu.

Podmiot nie jest pełny, ponieważ:

- ♦ język nie przedstawia go całkowicie
- ♦ żaden obiekt nie domyka pragnienia
- ♦ Wielki Inny także nie daje pełnej gwarancji
- ♦ sens zawsze zawiera pewną lukę

Przykład:

Osoba zdobywa kolejne osiągnięcia, ale po każdym sukcesie pojawia się pytanie: „I co dalej?”

Brak nie kończy pragnienia — uruchamia jego ruch.

Pragnienie nie zatrzymuje się trwale na jednym obiekcie. Obiekt może wydawać się celem, ale po jego osiągnięciu brak często powraca w nowej formie.

Przykład:

Gdy skończę studia, będę spokojny.

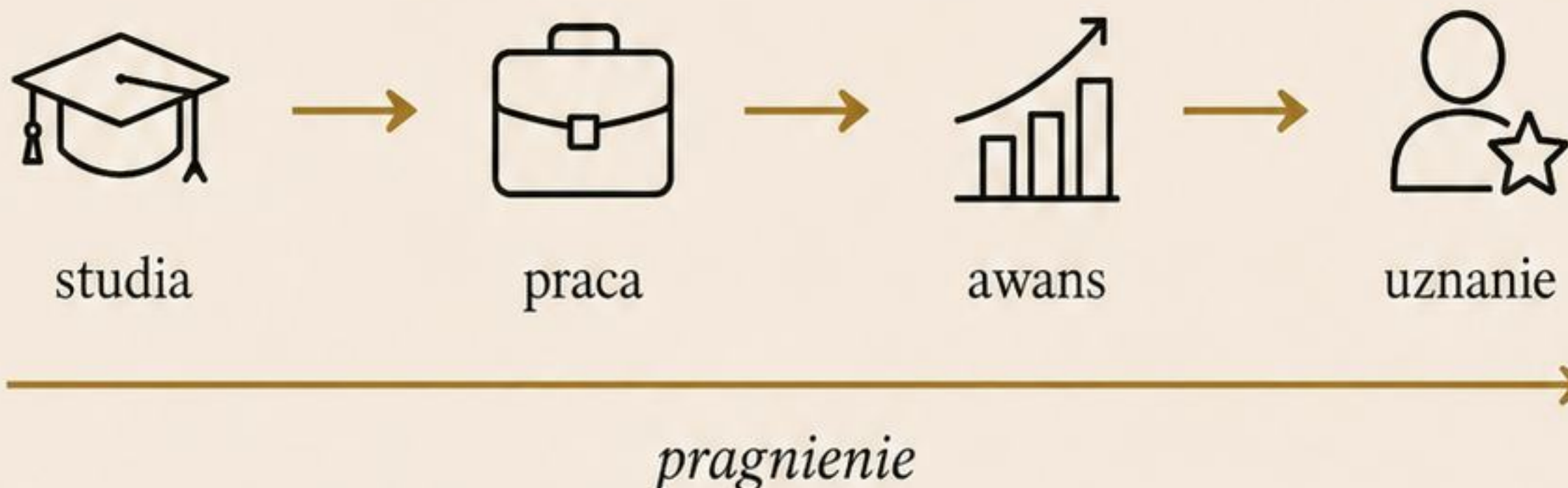
Potem: Gdy dostanę pracę...

Potem: Gdy awansuję...

Potem: Gdy ktoś mnie naprawdę uzna...

To nie znaczy, że cele są fałszywe. Oznacza, że pragnienie nie jest tym samym co osiągnięcie konkretnej rzeczy.

- ◆ Obiekty zmieniają się, ale struktura braku i pragnienia może trwać.

Zakaz nie zawsze niszczy pragnienie. Czasem nadaje mu formę, kierunek i intensywność.

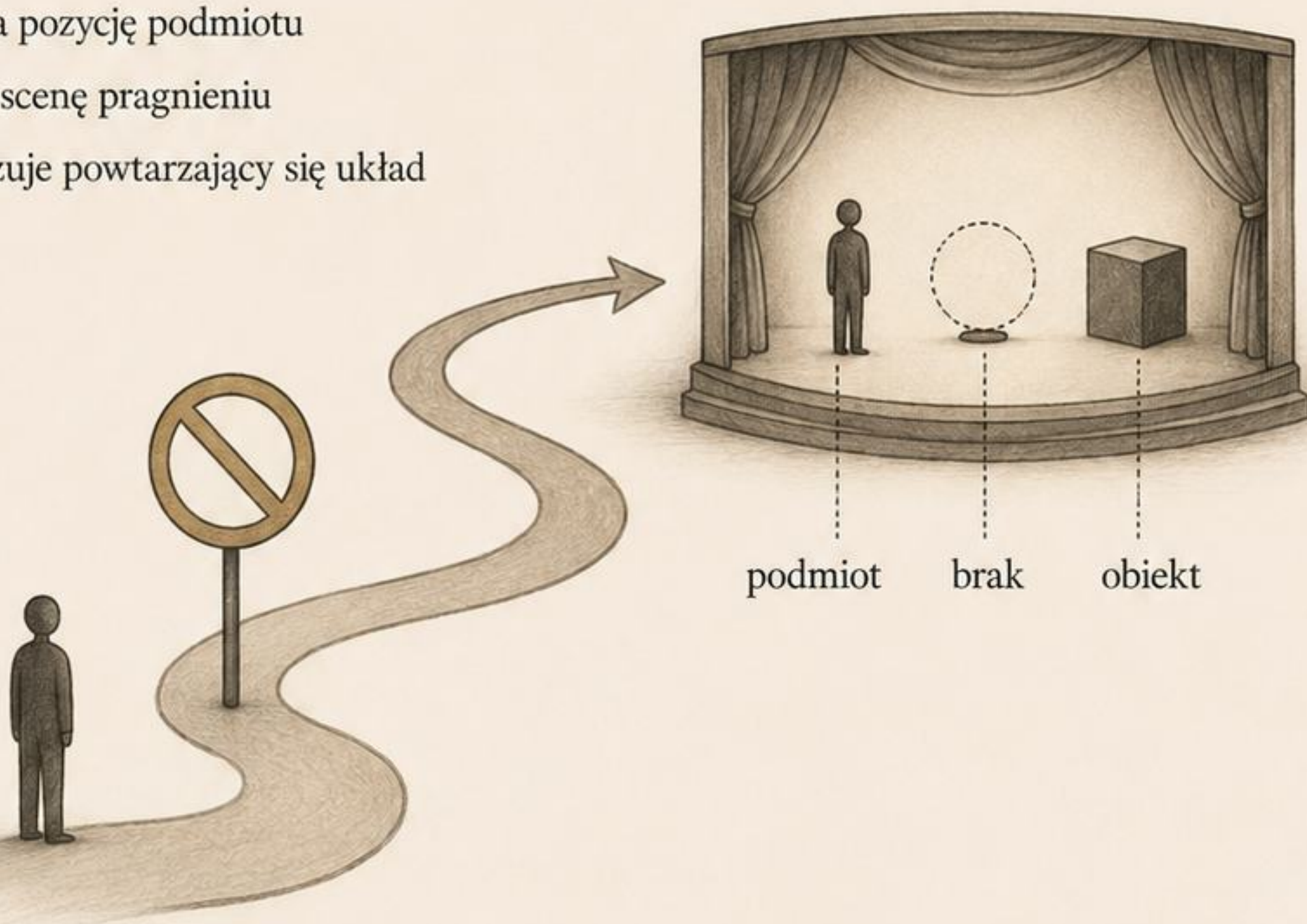
Przykład:

To, co „nie wolno”, może stać się szczególnie obciążone znaczeniem.

Fantazmat pojawia się jako scena, która porządkuje relację podmiotu z obiektem i odpowiada na pytanie: „Kim jestem dla pragnienia Innego?”

Funkcje fantazmatu:

- ◆ osłania brak
- ◆ ustawia pozycję podmiotu
- ◆ nadaje scenę pragnieniu
- ◆ organizuje powtarzający się układ

- ◆ Fantazmat nie jest zwykłą fantazją. Jest strukturą pozycji podmiotu wobec pragnienia.

PRZYKŁAD I MAPA POTRZEBY, ŻĄDANIA, PRAGNIENIA I BRAKU

Jedna prośba, kilka poziomów

FIKCYJNY PRZYKŁAD:

Klara często pyta partnera:
„Czy wszystko między nami
jest dobrze?”

Partner odpowiada,
ale pytanie wraca.

POZIOMY:

Potrzeba — uzyskać informację.

Żądanie — otrzymać odpowiedź
od drugiej osoby.

Żądanie miłości — potwierdzić,
że nadal ma miejsce.

Pragnienie — rozpoznać,
czego Inny od niej chce.

Brak — żadna odpowiedź nie
domyka pytania całkowicie.

PYTANIA DO REFLEKSJI:

- ◆ czego dotyczy widoczna prośba?
- ◆ jaka odpowiedź jest oczekiwana poza słowami?
- ◆ dlaczego pytanie powraca?
- ◆ jaki brak zostaje nienazwany?

Czy wszystko między
nami jest dobrze?

potrzeba

żądanie

żądanie miłości

pragnienie

brak

OBIEKT MAŁE A I FANTAZMAT

Dlaczego obiekt pragnienia nie jest tym samym co przyczyna pragnienia?

Obiekt małe *a* nie jest zwykłą rzeczą, osobą ani celem, który można zdobyć i ostatecznie się nasycić. Jest elementem, który uruchamia i podtrzymuje ruch pragnienia.

♦ PYTANIA MODUŁU:

- czym jest obiekt małe *a*?
- dlaczego nie jest zwykłym przedmiotem?
- jak działa jako przyczyna pragnienia?
- czym są spojrzenie i głos?
- jak fantazmat organizuje pozycję podmiotu?

Obiekt małe a — przyczyna pragnienia

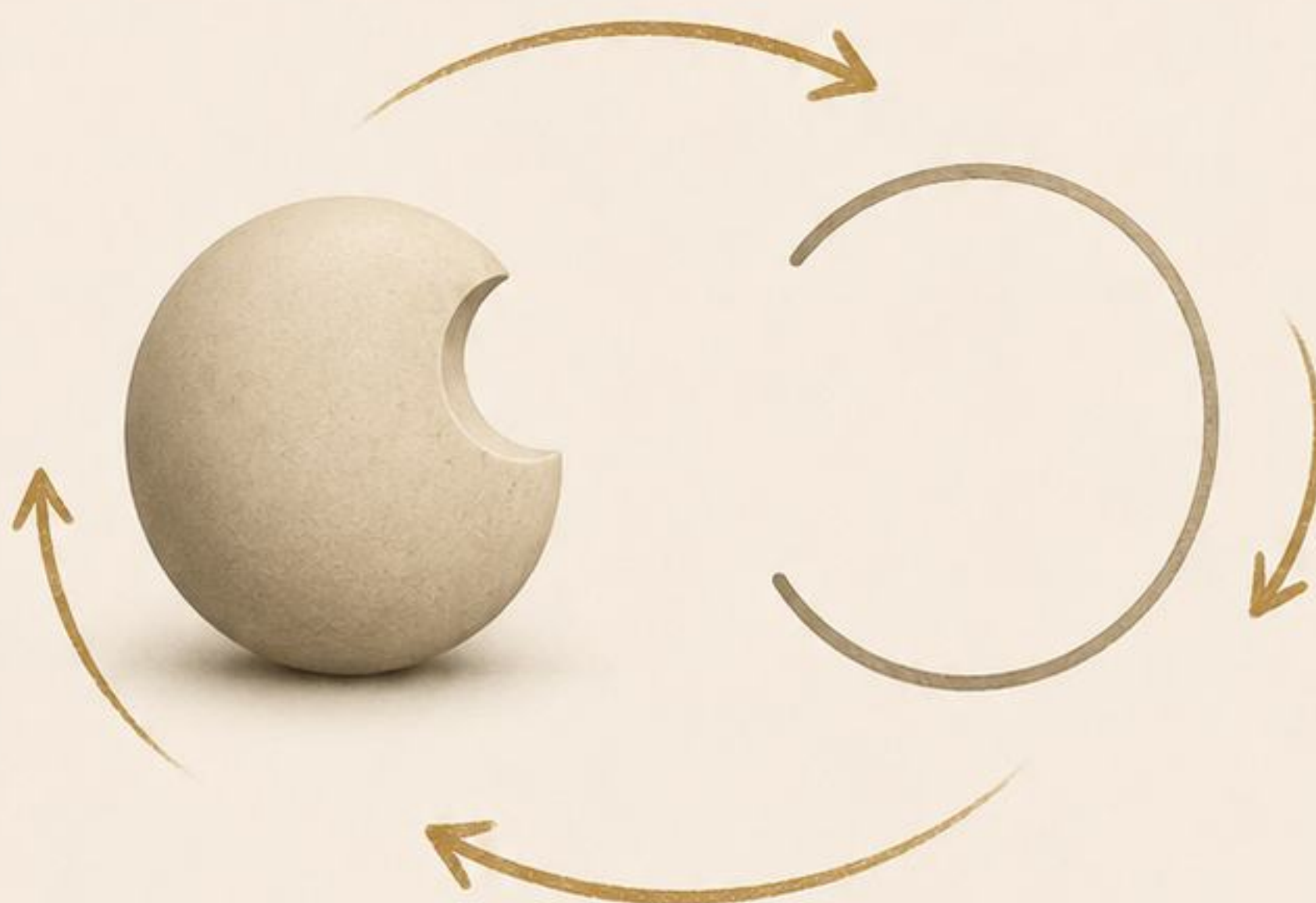
Obiekt małe a (*objet petit a*) nie jest zwykłym przedmiotem, który można posiadać. Nie jest też idealną osobą, pieniędzmi, sukcesem ani konkretną rzeczą.

To element, który powoduje, że pragnienie zostaje uruchomione i podtrzymane.

Może pojawiać się jako:

- ♦ spojrzenie
- ♦ głos
- ♦ utracony fragment
- ♦ reszta po symbolizacji
- ♦ coś, co wydaje się obiecywać pełnię, ale jej nie dostarcza

*Obiekt małe a nie zaspokaja pragnienia.
Jest tym, wokół czego pragnienie krąży.*

OBIEKT MAŁE A NIE JEST ZWYKŁYM PRZEDMIOTEM

Nie chodzi o rzecz, którą można po prostu zdobyć

◆ Częsty błąd:

„Moim obiektem *małe a* jest ta osoba / ten samochód / ten awans.”

Takie zdanie upraszcza teorię. Konkretna osoba lub rzecz może zostać obsadzona pragnieniem, ale obiekt *małe a* działa jako przyczyna, nie jako zwykły cel.

◆ Przykład:

Osoba mówi: „Gdy zdobędę ten awans, wreszcie poczuję się pełna.”
Po awansie pojawia się nowy brak.

Nie znaczy to, że awans był nieważny. Znaczy to, że pragnienie nie było tożsame z samym awansem.

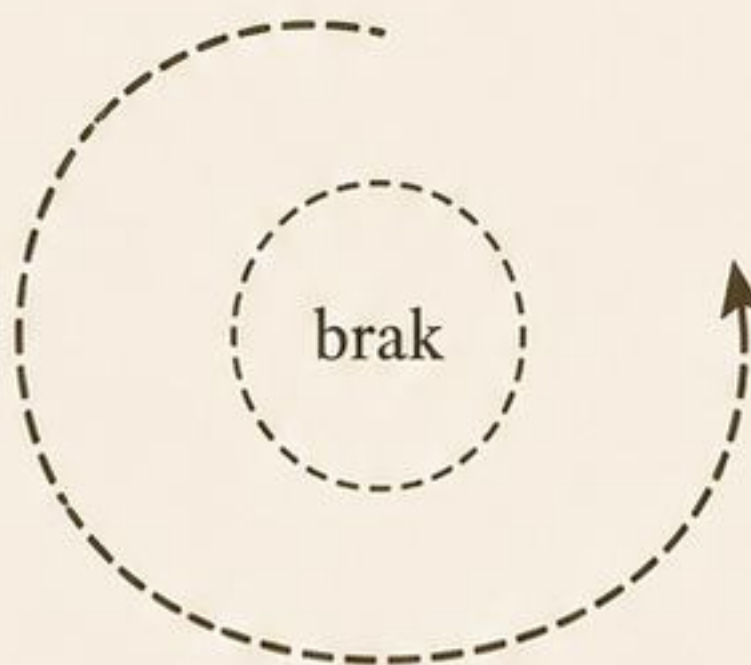
- ◆ Obiekt empiryczny może się zmieniać, ale funkcja przyczyny pragnienia pozostaje.

przedmiot do zdobycia

Zamknięty cel.
Można go zdobyć, posiadać
lub utracić.

przyczyna pragnienia

Otwarta funkcja.
Nie jest „czymś”, lecz tym, co nadaje
kierunek pragnieniu.

Pragnienie często układa się tak, jakby określony obiekt miał rozwiązać brak. Jednak po jego osiągnięciu brak może powrócić.

Obiekt małe a działa jak punkt przyciągania:

- ◆ nadaje kierunek pragnieniu
- ◆ utrzymuje napięcie
- ◆ organizuje fantazmat
- ◆ sprawia, że podmiot powtarza podobne układy

PRZYKŁAD:

Ktoś zakochuje się wyłącznie w osobach niedostępnych.

Nie chodzi tylko o osobę.

Niedostępność może pełnić funkcję przyczyny pragnienia.

Co sprawia, że pragnienie żyje właśnie w tej odległości?

Wejście w język pozwala podmiotowi mówić, ale oznacza też utratę pełni bezpośredniego zaspokojenia. Coś zostaje oddzielone, nieuchwytnie, niemożliwe do pełnego odzyskania.

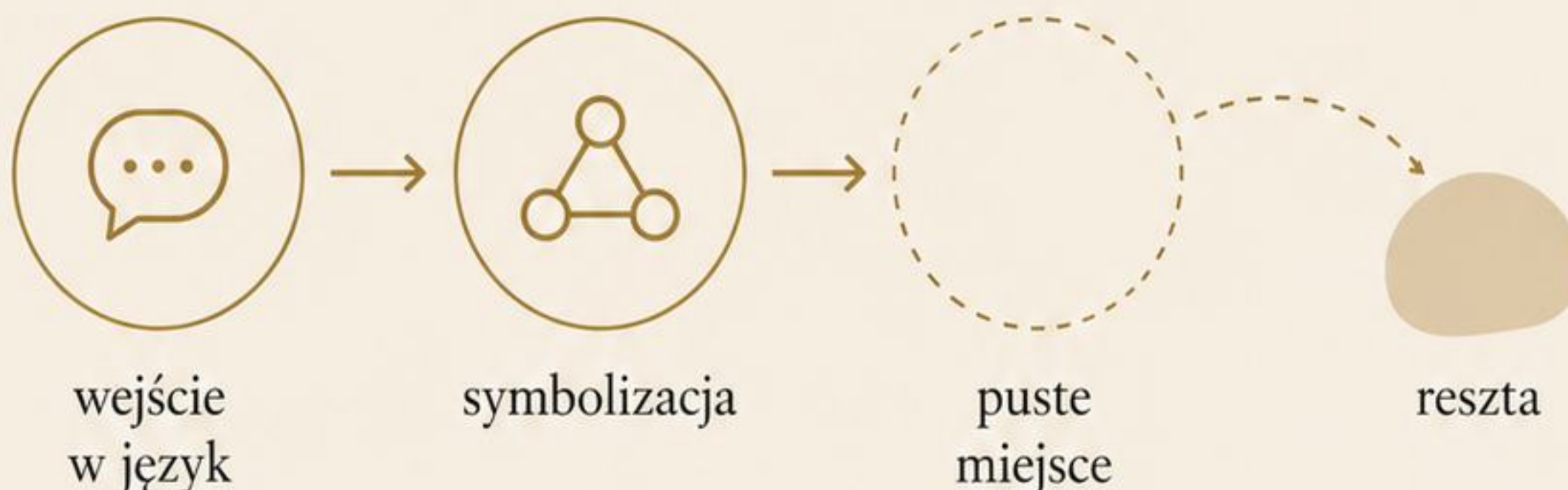
Obiekt małe a można rozumieć jako resztę po symbolizacji:

- ♦ nie jest pełnym obiektem
- ♦ nie jest wspomnieniem konkretnej rzeczy
- ♦ nie daje się całkowicie nazwać
- ♦ podtrzymuje pytanie o brak

Przykład:

Osoba nie tęskni jedynie za kimś. Tęskni za sposobem bycia pragnioną, który wydaje się utracony.

- ♦ *Utrata nie jest tylko wydarzeniem.
Może być strukturą pragnienia.*

Spojrzenie i głos mogą działać jak przyczyny pragnienia

Spojrzenie nie oznacza zwykłego aktu patrzenia. Może oznaczać doświadczenie bycia widzianym, ocenianym, pragnionym albo uchwyconym przez miejsce spojrzenia.

Głos nie oznacza tylko dźwięku. Może działać jako reszta, nakaz, wezwanie, ślad obecności lub element, który porusza podmiot poza samym znaczeniem słów.

Przykłady:

- ktoś żyje pod wyobrażonym spojrzeniem innych;
- czyjś ton głosu zostaje zapamiętany silniej niż treść zdania;
- podmiot czeka na znak, że jest widziany lub słyszany.

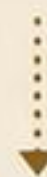
Nie chodzi o oko ani ucho, lecz o funkcję spojrzenia i głosu w pragnieniu.

SPOJRZENIE

Doświadczenie bycia widzianym może stać się przyczyną pragnienia.

GŁOS

Ślad głosu może stać się przyczyną pragnienia i poruszać podmiot poza znaczeniem słów.

Fantazmat odpowiada na pytanie o miejsce podmiotu

Fantazmat nie jest zwykłą fantazją ani dowolnym wyobrażeniem. Jest sceną, która organizuje relację podmiotu z obiektem i odpowiada na zagadkę pragnienia Innego.

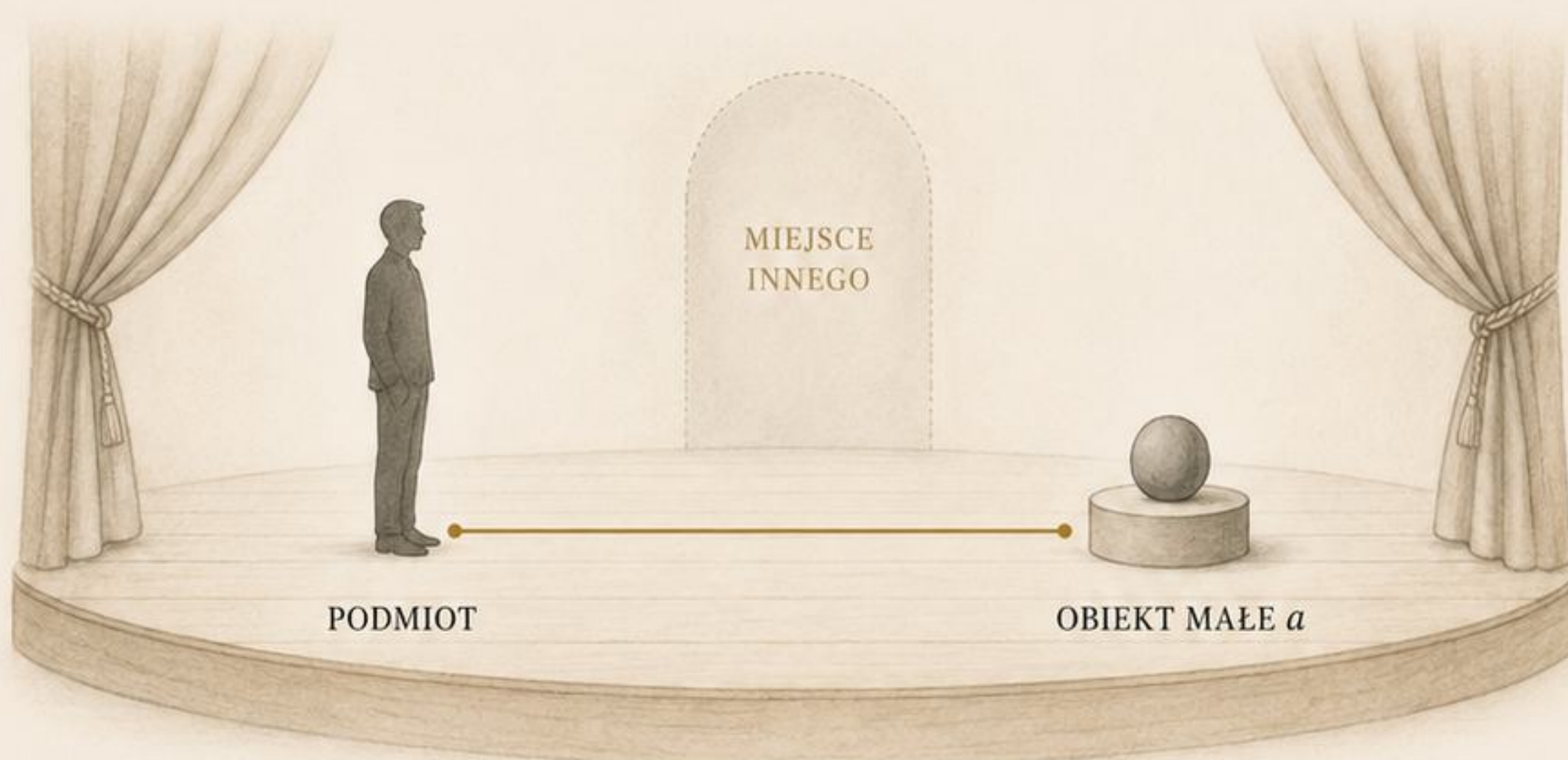
Pytanie fantazmatu:

“Kim jestem dla pragnienia Innego?”

Funkcje:

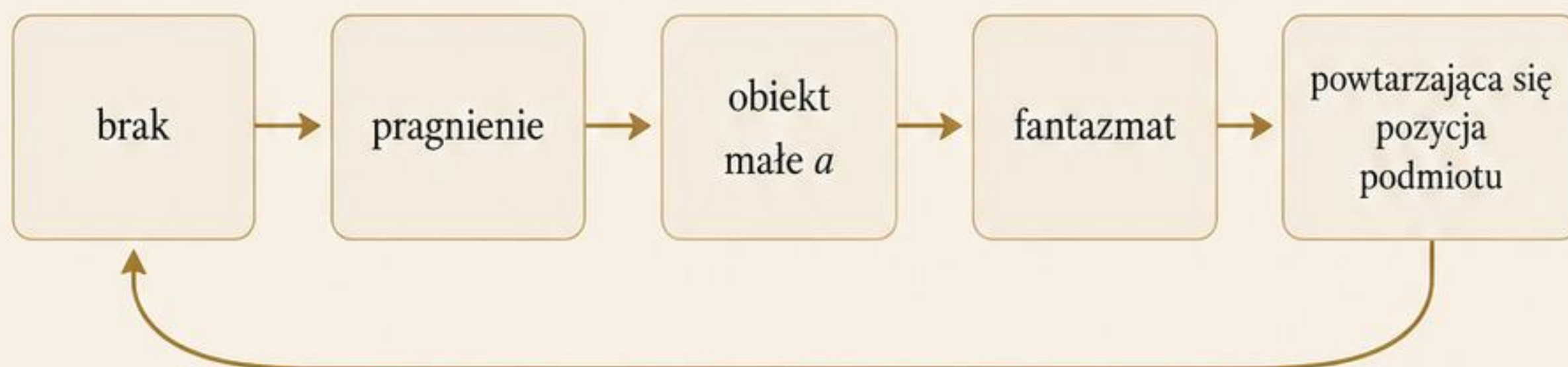
- osłania brak;
- nadaje pozycję podmiotowi;
- porządkuje relację z obiektem małym a ;
- stabilizuje pragnienie;
- może podtrzymywać powtarzające się cierpienie.

- ◆ *Fantazmat daje scenę, w której podmiot wie, jak ma być wobec pragnienia.*

Brak, przyczyna pragnienia i scena fantazmatu

MAPA:

FIKCYJNY PRZYKŁAD:

Osoba stale wybiera relacje, w których musi zasługiwać na uwagę.

Widoczny obiekt się zmienia, ale układ pozostaje podobny: brak, oczekiwanie spojrzenia, próba zdobycia miejsca, chwilowa satysfakcja i powrót pragnienia.

PYTANIA:

- co działa jako przyczyna pragnienia?;
- jaka scena powraca?;
- jakie miejsce zajmuje podmiot?;
- co zostaje osłonięte przez fantazmat?

◆ Obiekt *małe a* nie kończy pragnienia — utrzymuje jego ruch.

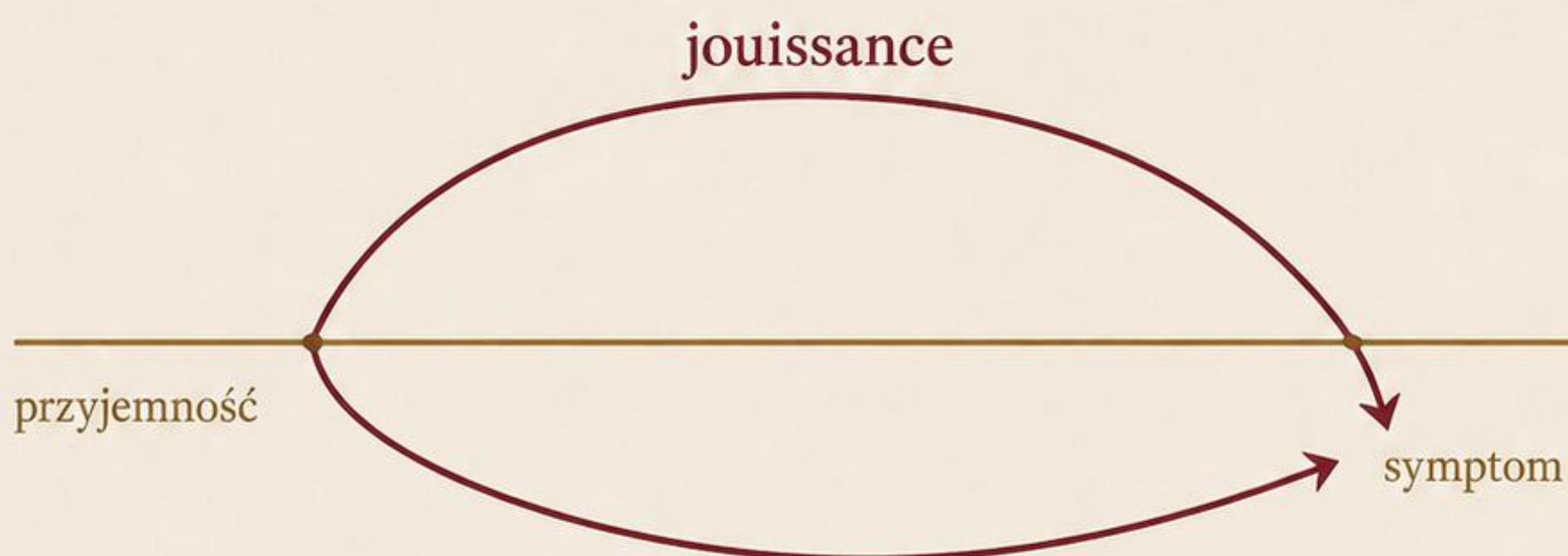
JOUISSANCE, CIAŁO, PRAWO I SYMPTOM

Dlaczego podmiot może powtarzać to, co przynosi cierpienie?

Jouissance nie jest zwykłą przyjemnością. Oznacza szczególny rodzaj nadmiarowej satysfakcji, która może przekraczać zasadę przyjemności i wiązać podmiot z powtórzeniem.

Pytania modułu:

- czym jouissance różni się od przyjemności?;
- jak ciało zostaje naznaczone przez znaczące?;
- jak popęd krąży wokół obiektu?;
- czym symptom różni się od prostego komunikatu?;
- czym jest wprowadzenie do sinthomu?

Nie każda satysfakcja służy spokojowi

◆ **Definicje:**

Przyjemność — dąży do obniżenia napięcia i uzyskania względnego spokoju.

Jouissance — nadmiarowa rozkosz lub satysfakcja, która może przekraczać zwykłą przyjemność, wiązać się z bólem, przymusem lub powtórzeniem.

◆ **Przykład:**

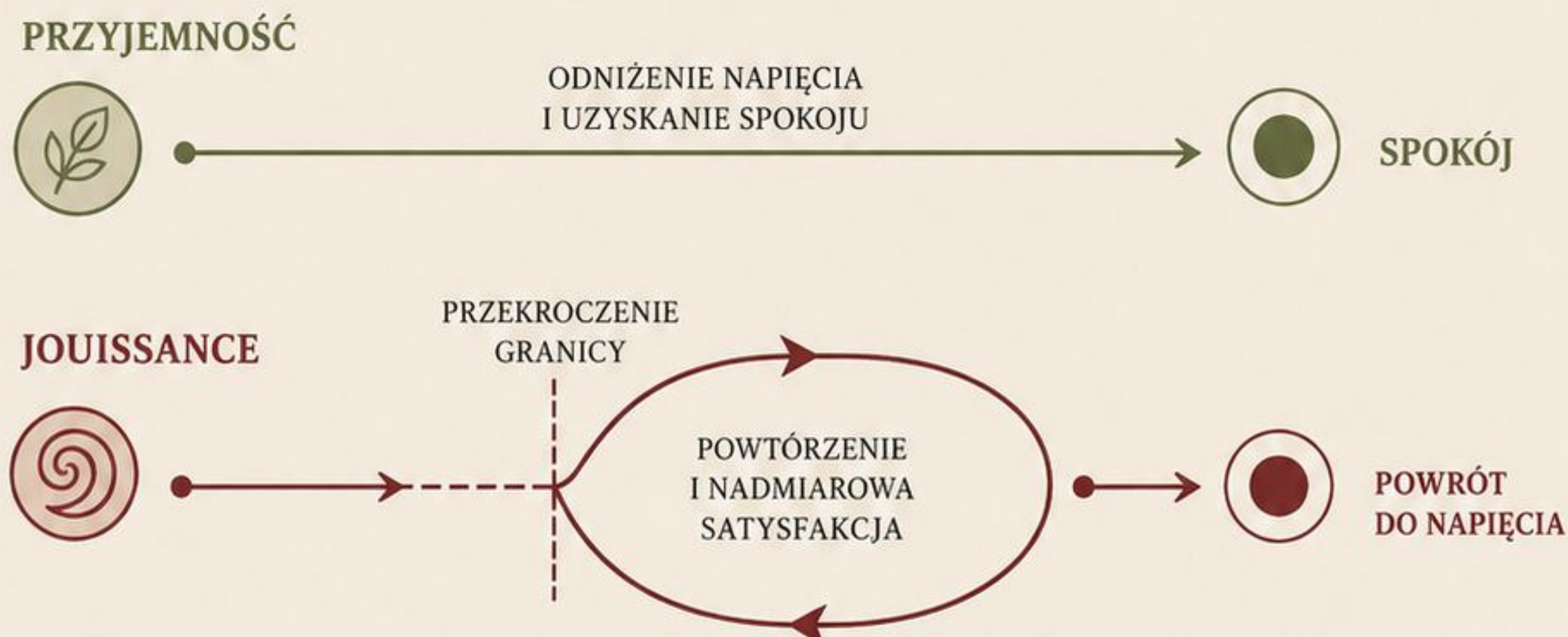
Osoba mówi, że chce przestać analizować dawne upokorzenie, ale wielokrotnie do niego wraca, odtwarza szczegóły i ponownie przeżywa napięcie.

◆ **Pytanie:**

Jaki rodzaj satysfakcji utrzymuje powrót tego, co rani?

Jouissance nie jest zachętą do przekraczania granic.
Jest pojęciem opisującym paradoksalną satysfakcję.

DLACZEGO PODMIOT POWTARZA TO, CO PRZYNOSI CIERPIENIE?

Powtórzenie może utrzymywać ukryty sposób satysfakcji

Podmiot może świadomie chcieć zmiany, a jednocześnie powtarzać sytuacje, które przynoszą cierpienie.

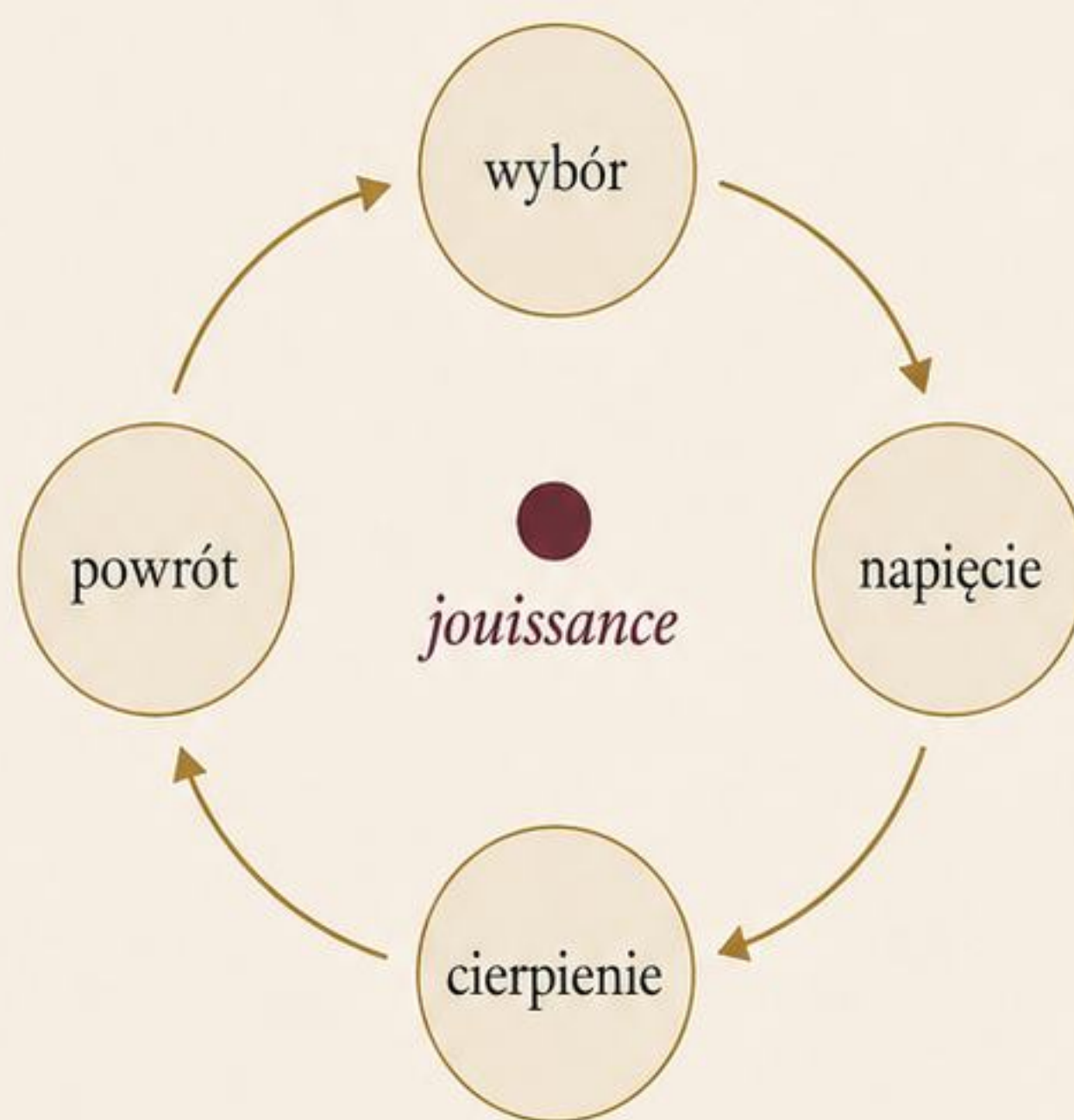
Nie oznacza to, że „chce cierpieć” w prostym sensie. Może oznaczać, że w powtarzanym układzie istnieje znajoma pozycja i pewien sposób *jouissance*.

Przykład:

Ktoś stale wybiera osoby niedostępne. Cierpi, ale powraca do sceny zabiegania, oczekiwania i interpretowania znaków.

Pytania:

- jaki układ się powtarza?;
- jaką pozycję zajmuje podmiot?;
- co zostaje utrzymane mimo cierpienia?;
- jaka satysfakcja pojawia się w samym powtórzeniu?

♦ ISTOTNE

Powtórzenie nie służy tylko cierpieniu — może chronić przed nieznanym.

Znane cierpienie bywa mniej groźne niż niepewna zmiana.

Zrozumienie układu powtórzenia otwiera możliwość innej decyzji podmiotu.

Słowa zapisują się w sposobie przeżywania ciała

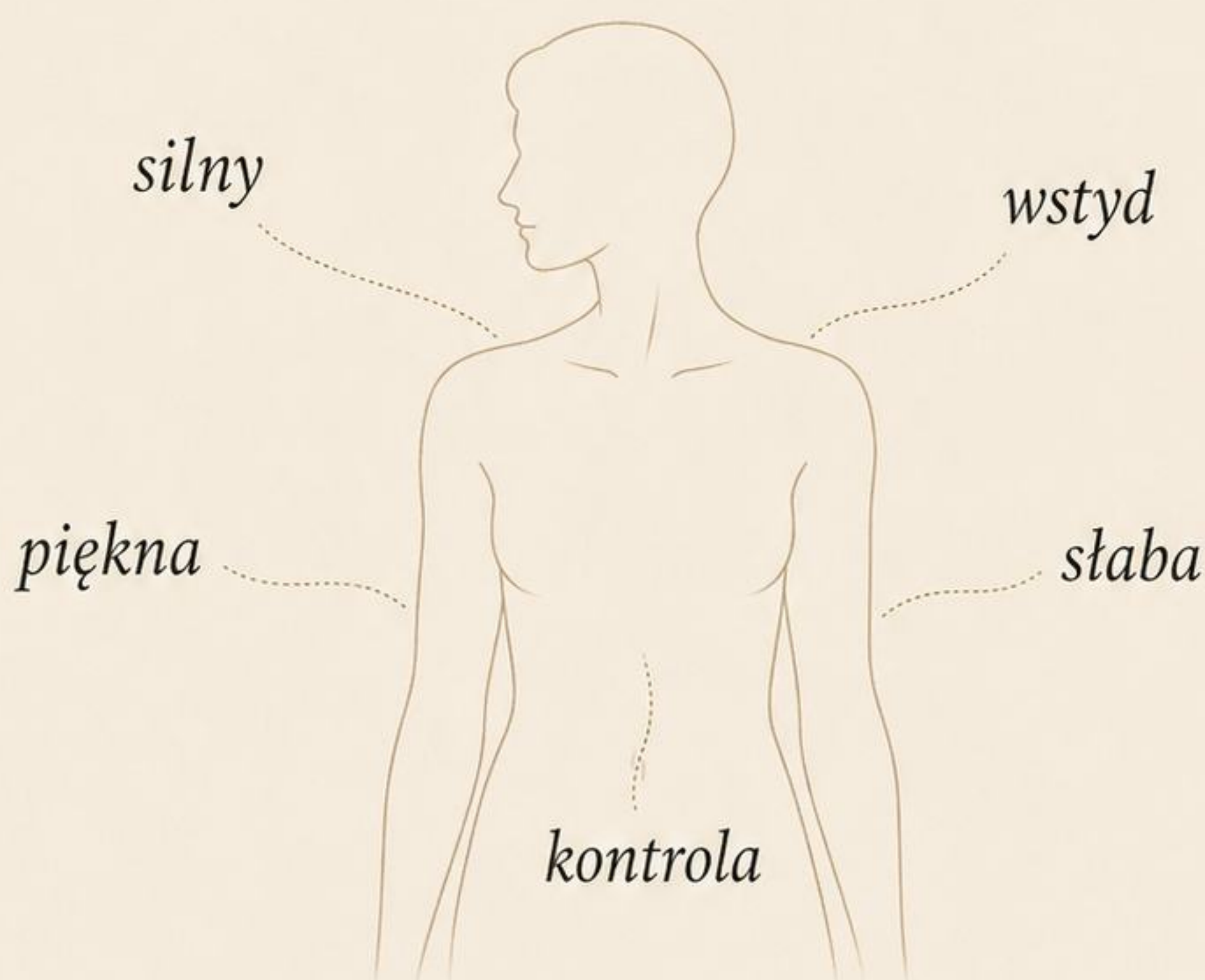
Ciało nie jest tylko organizmem biologicznym.

Jest także ciałem mówionym, nazywanym, ocenianym i włączonym w język.

Przykłady:

- słowo „brzydka” może organizować relację z obrazem ciała;
- zakaz „nie okazuj słabości” może wpływać na sposób przeżywania bólu;
- nakaz „bądź silny” może odcinać od prośby o pomoc;
- komentarz o ciele może stać się znaczącym powracającym przez lata.

- ◆ Ciało mówi nie tylko objawem biologicznym, ale także śladem znaczących.

Popęd krąży, zamiast po prostu zdobywać

U Lacana popęd nie działa jak prosta potrzeba, która kończy się po zdobyciu obiektu. Popęd krąży wokół obiektu i może znajdować satysfakcję w samym ruchu.

◆ SCHEMAT:

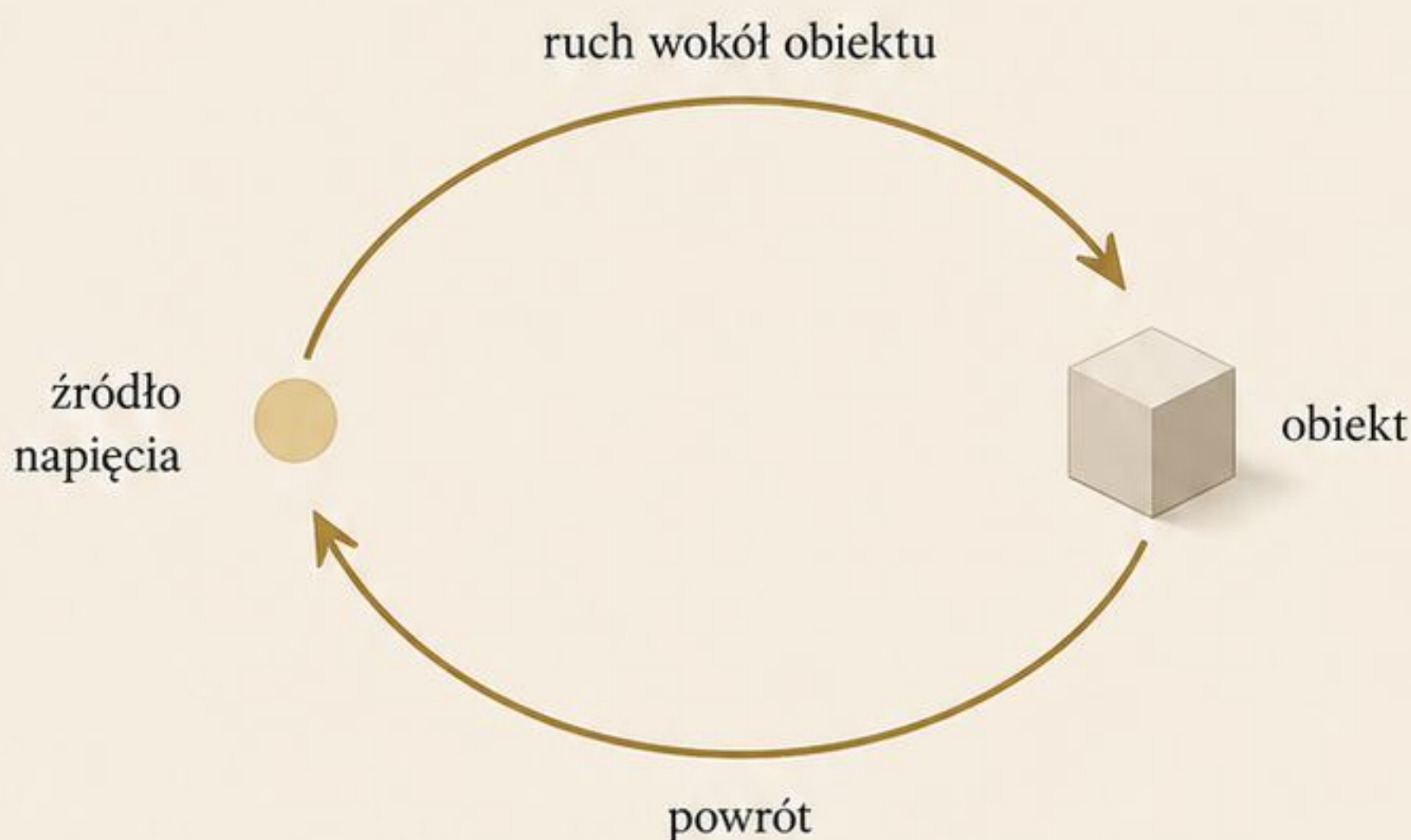
źródło napięcia → ruch wokół obiektu → powrót → satysfakcja częściowa

◆ PRZYKŁAD:

Ktoś nie tyle chce otrzymać odpowiedź, ile powtarzać scenę pytania, oczekiwania i sprawdzania.

◆ PYTANIE:

Czy satysfakcja znajduje się w celu, czy w samym obiegu?

◆ Popęd nie zamyka się w prostym zaspokojeniu potrzeby.

Zakaz może ograniczać, ale także nadawać intensywność

Prawo i zakaz nie zawsze po prostu gaszą pragnienie. Mogą tworzyć granicę, wokół której pragnienie i jouissance nabierają intensywności.

Przykład:

Im bardziej coś zostaje przeżyte jako zakazane, tym silniej może organizować fantazmat.

Superego nie działa wyłącznie jako zakaz. Może także wydawać nakaz:

„Musisz korzystać.”

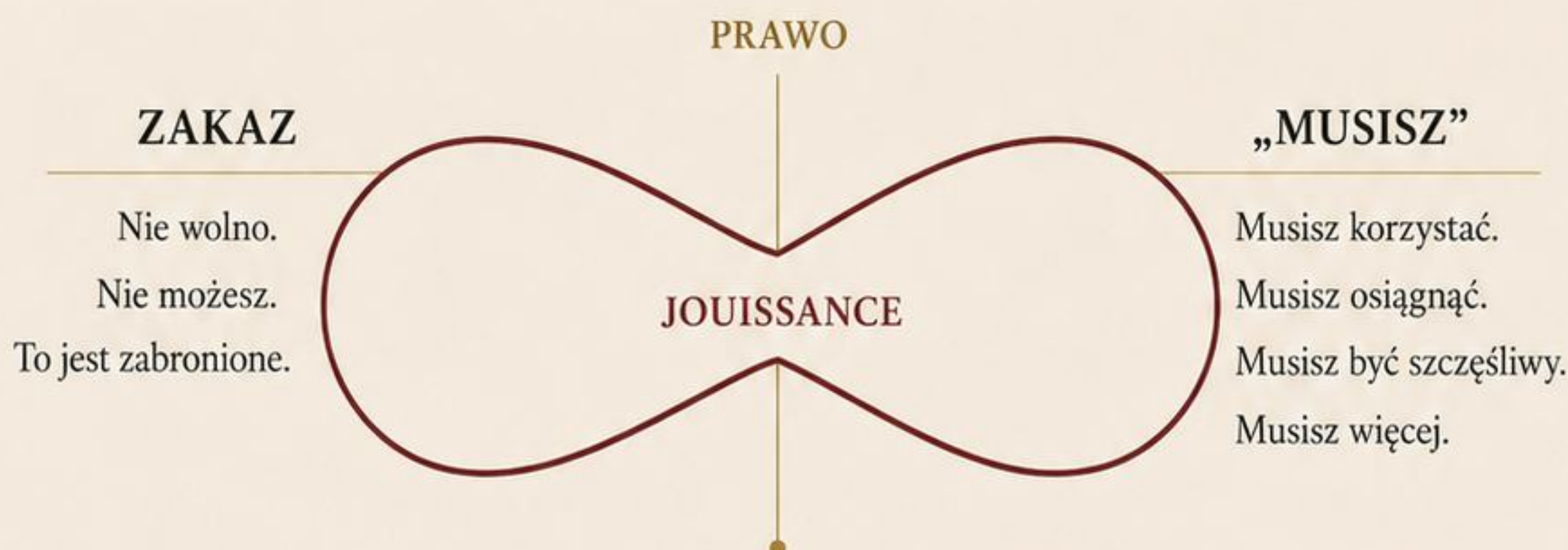
„Musisz osiągnąć.”

„Musisz być szczęśliwy.”

„Musisz więcej.”

Podmiot czuje się winny nie tylko za przekroczenie zakazu, ale także za to, że nigdy nie spełnia nakazu w pełni.

- ◆ Nakaz jouissance może być bardziej bezwzględny niż prosty zakaz.

Symptom u Lacana ma wymiar znaczący. Nie jest tylko zakłóceniem do usunięcia. Może być formacją, w której coś z nieświadomości zostaje ułożone w sposób pośredni.

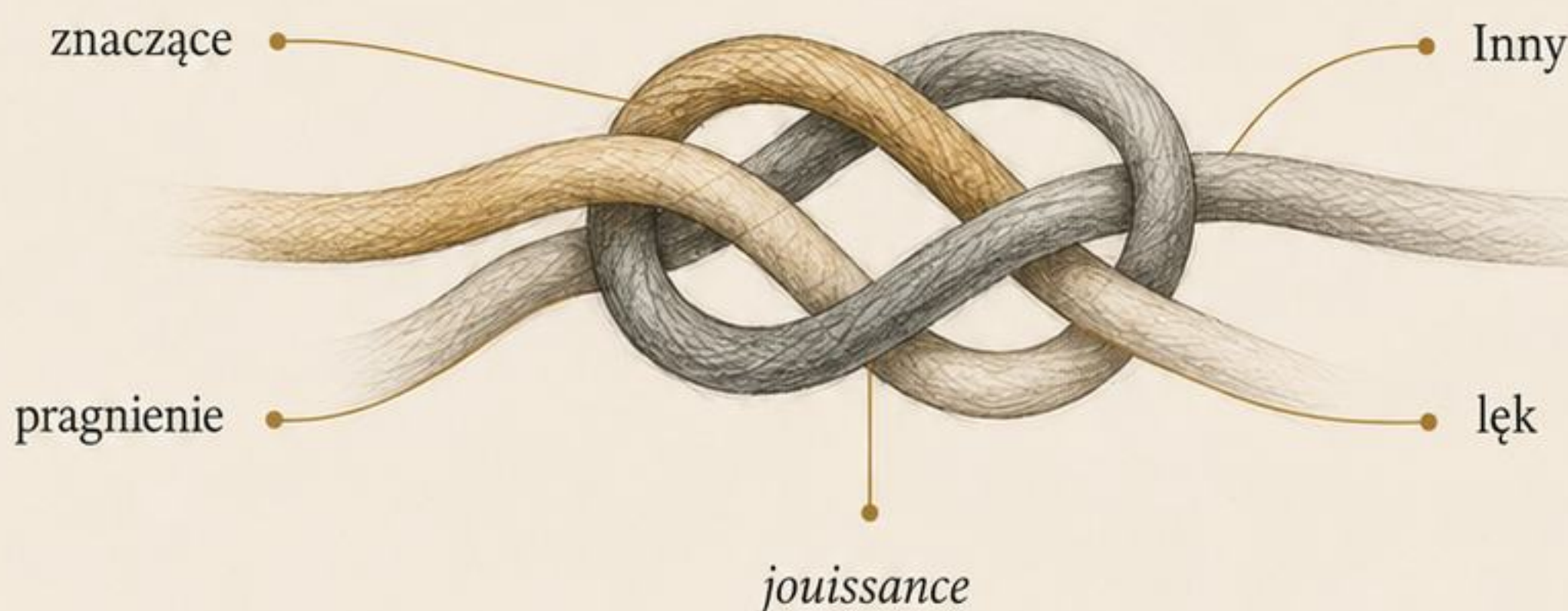
SYMPTOM MOŻE ZAWIERAĆ:

- ♦ powtarzające się słowo;
- ♦ ukryty konflikt;
- ♦ relację z Innym;
- ♦ pragnienie;
- ♦ sposób obrony przed brakiem;
- ♦ ślad *jouissance*.

PRZYKŁAD:

Powtarzający się lęk przed wystąpieniami może łączyć spojrzenie Innego, słowo „ocena”, pragnienie uznania i obawę przed zajęciem miejsca.

Symptom jest do słuchania, nie tylko do klasyfikowania.

SYMPTOM JAKO SPOSÓB JOUISSANCE I WPROWADZENIE DO SINTHOMU

Symptom może utrzymywać sposób istnienia

Symptom może posiadać dwa wymiary:

- wymiar znaczący — coś mówi w strukturze mowy;
- wymiar jouissance — utrzymuje szczególną satysfakcję i sposób powtarzania.

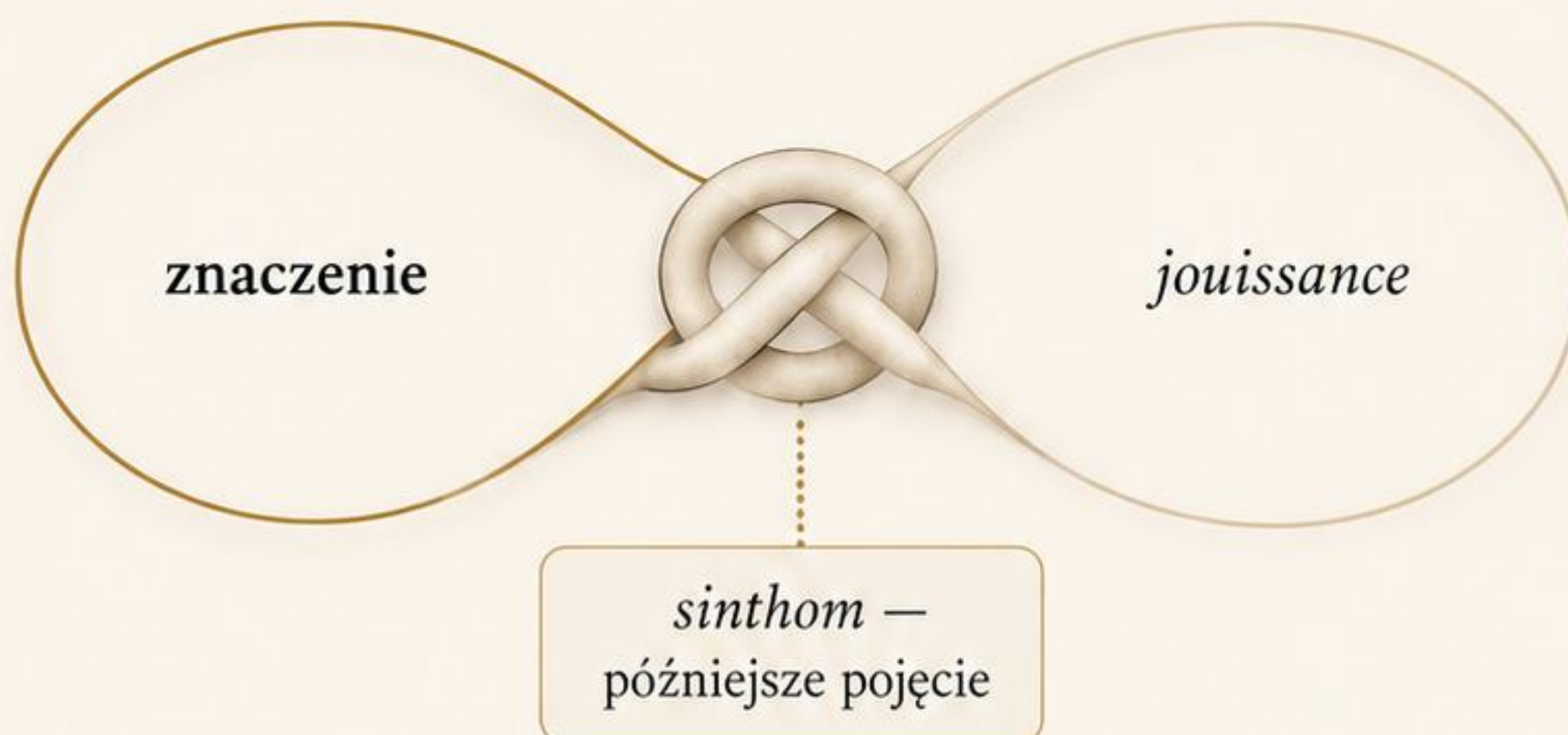
W późniejszym nauczaniu Lacana pojawia się pojęcie sinthomu.
Nie należy przedstawiać go jako prostego synonimu symptomu.

WPROWADZENIE:

Sinthom można rozumieć jako szczególny sposób wiązania podmiotu, ciała, języka i jouissance.

Na tej stronie tylko zapowiedzieć pojęcie,
bez przeładowania technicznego.

- ♦ *Nie każdy symptom znika przez wyjaśnienie znaczenia.
Czasem trzeba rozumieć sposób, w jaki wiąże życie podmiotu.*

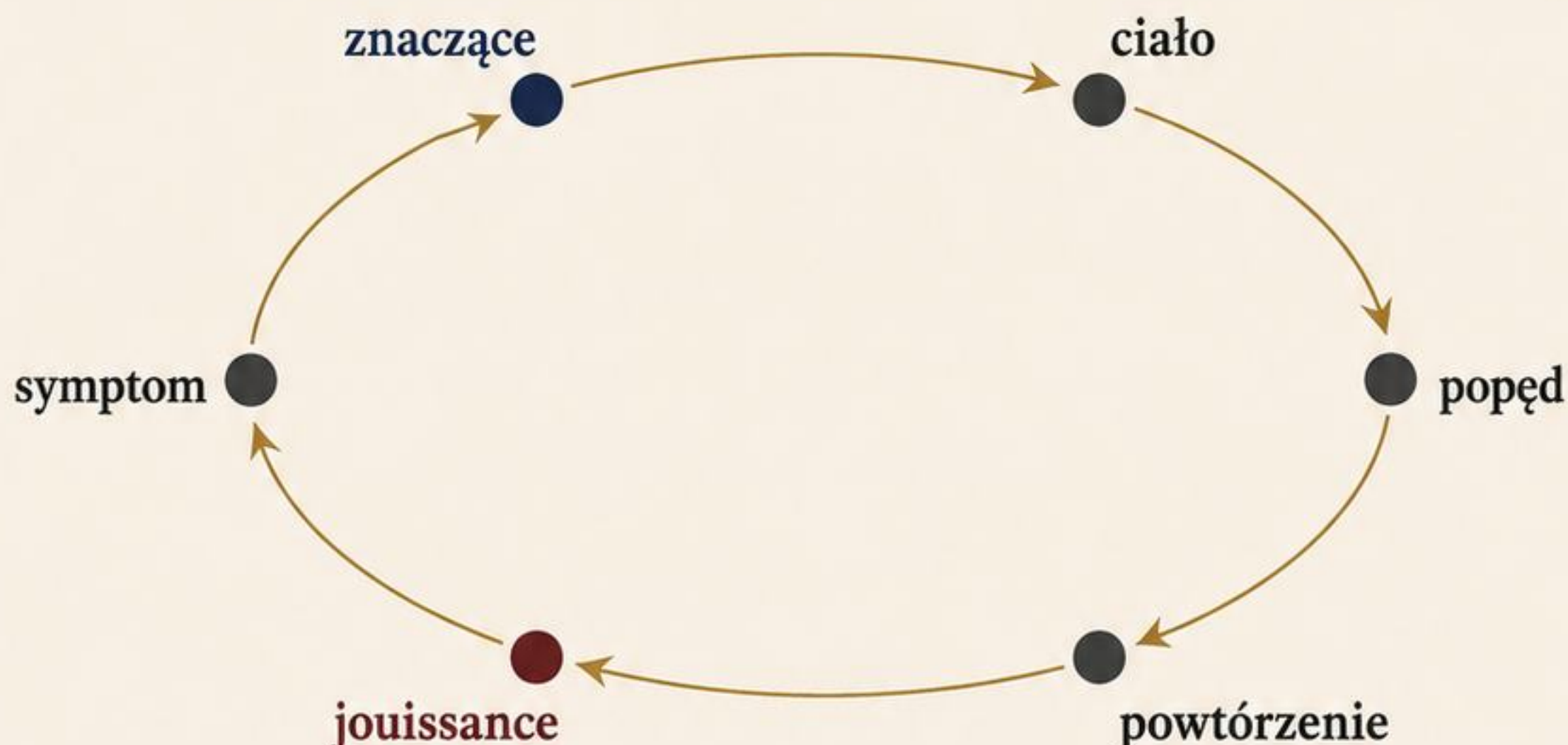

MAPA JOUISSANCE, CIAŁA, POWTÓRZENIA I SYMPTOMU

Gdzie cierpienie spotyka satysfakcję?

Mapa:

znaczące → ciało → popęd → powtórzenie → jouissance → symptom

Przykład:

Osoba powtarza scenę, w której musi udowadniać własną wartość. Świadomie chce przestać, ale powraca do układu, bo zawiera on znajome miejsce wobec Innego i intensywną, choć bolesną satysfakcję.

Pytania do mapy:

- jakie znaczące dotykają ciała?
- jaka pętla się powtarza?
- co symptom mówi?
- jaki sposób jouissance podtrzymuje?
- gdzie pragnienie pozostaje związane z cierpieniem?

“

Jouissance pomaga zrozumieć, dlaczego samo racjonalne wyjaśnienie często nie wystarcza.

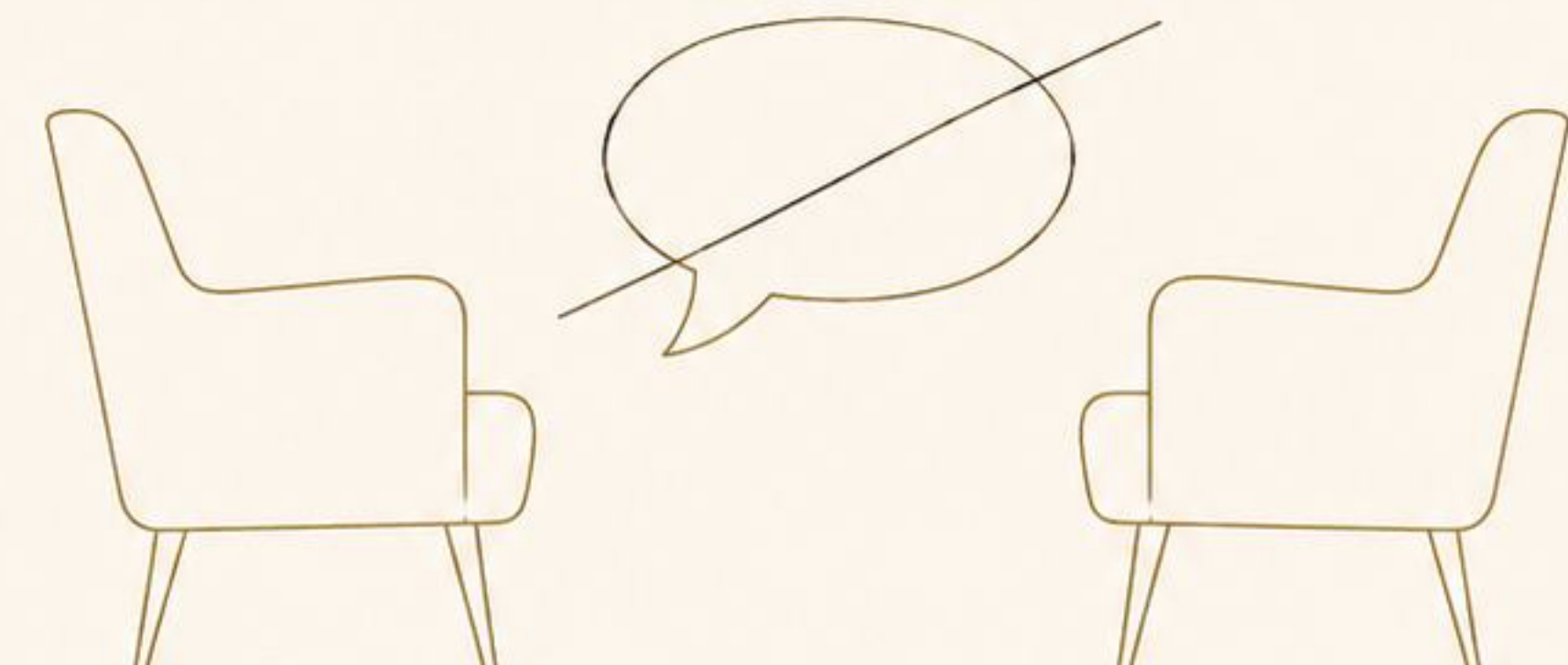
PRZENIESIENIE, INTERPRETACJA I ETYKA

Jak słuchać bez zamykania podmiotu w gotowej odpowiedzi?

Lacanowska klinika nie polega na szybkim wyjaśnianiu życia pacjenta. Słuchanie dotyczy znaczących, pragnienia, przeniesienia, pozycji wobec Innego i momentu, w którym interpretacja może otworzyć dalszą mowę.

- ♦ czym jest podmiot przypuszczalnie wiedzący?
- ♦ jaka jest pozycja analityka?
- ♦ czym interpretacja różni się od wyjaśnienia?
- ♦ dlaczego nie należy rozumieć zbyt szybko?
- ♦ czym jest etyka psychoanalizy?

kto ma wiedzieć?

PRZENIESIENIE I PODMIOT PRZYPUSZCZALNIE WIEDZĄCY

Kto ma wiedzieć, co oznacza moje cierpienie?

W przeniesieniu pacjent może przypisywać analitykowi miejsce tego, kto wie. Nie chodzi jedynie o uczucia wobec konkretnej osoby, ale o strukturę oczekiwania wiedzy.

Podmiot przypuszczalnie wiedzący:

- ma znać sens symptomu;
- ma wiedzieć, czego pacjent chce;
- ma posiadać odpowiedź;
- ma odczytać ukryte znaczenie.

Lacanowskie pytanie: „Jak działa założenie, że Inny wie?”

“ *Analitik nie powinien po prostu zająć miejsca wszechwiedzącego Innego.*

Pozycja analityka w ujęciu Lacana nie polega na dawaniu gotowych wyjaśnień, rad ani wzorów życia.

Analityk:

- słucha znaczących;
- zauważa powtórzenia;
- nie domyka sensu przedwcześnie;
- nie zajmuje miejsca ideału;
- nie odpowiada zamiast podmiotu;
- pracuje z przeniesieniem;
- respektuje granice etyczne.

◆ **Ważne:** To nie jest instrukcja samodzielnego prowadzenia analizy.
Strona ma charakter edukacyjny.

“ *Pozycja analityka ma umożliwiać mowę podmiotu,
nie zastępować ją wiedzą analityka.*

INTERPRETACJA NIE JEST WYJAŚNIENIEM WSZYSTKIEGO

Interpretacja nie zamyka sensu — może go przeciąć

Interpretacja lacanowska nie polega na długim wyjaśnianiu „co pacjent naprawdę ma na myśli”. Może działać przez wskazanie słowa, powtórzenia, sprzeczności, przerwy lub wieloznaczności.

Dobra interpretacja:

- wynika z materiału;
- nie jest popisem teorii;
- nie wyjaśnia wszystkiego;
- pojawia się w odpowiednim momencie;
- może otworzyć nowe skojarzenia;
- respektuje opór i przeniesienie.

Pacjent powtarza słowo „muszę”. Interpretacja może zatrzymać się przy tym słowie zamiast wygłaszać gotową teorię o kontroli.

“ Czasem jedno słowo
usłyszane we właściwym miejscu
działa silniej niż długi wykład.

WIELOZNACZNOŚĆ, CIĘCIE I PUNKTOWANIE WYPOWIEDZI

Gdzie zdanie zostaje zatrzymane, tam może pojawić się nowy sens

Mowa zawiera wieloznaczności, przerwy, rytm i punkty napięcia. Lacanowskie słuchanie może zwracać uwagę na miejsce, w którym wypowiedź sama się przecina.

Cięcie nie jest brutalnym przerywaniem. W sensie dydaktycznym oznacza zaznaczenie punktu, w którym znaczące nabiera wagi.

„Chcę być wolna od jego opinii... | ale tylko wtedy, gdy on to zauważy.”

Punktowanie:

- „wolna”;
- „jego opinia”;
- „gdy on zauważy”.

Jak wolność pozostaje adresowana do tego, od kogo miała się uwolnić?

DLACZEGO NIE NALEŻY ROZUMIEĆ ZBYT SZYBKO?

Zbyt szybkie rozumienie może zamknąć pytanie

Szybkie wyjaśnienie może przynieść ulgę osobie słuchającej, ale zamknąć mowę podmiotu.

Ryzyka:

- narzucenie gotowej teorii;
- pominięcie wieloznaczności;
- usunięcie braku;
- przekształcenie analityka w Innego, który „wie”;
- zignorowanie realnego cierpienia;
- pomylenie interpretacji z oceną.

Lepsza postawa:

- opisać materiał;
- zauważyć powtórzenie;
- postawić pytanie;
- poczekać na kolejne skojarzenia;
- nie domykać sensu za pacjenta.

“ Nie rozumieć zbyt szybko nie oznacza nic nie rozumieć.
Oznacza pozostawić miejsce dla podmiotu.

GOTOWA ODPOWIEDŹ

WYJAŚNIENIE
ZAMYKA
PYTANIE

Droga prowadzi donikąd.

PYTANIE OTWIERAJĄCE

Droga pozostaje otwarta.

ETYKA PSYCHOANALIZY I PRAGNIENIE ANALITYKA

Nie zdradzać pytania o pragnienie

Etyka psychoanalizy u Lacana nie sprowadza się do moralnego przepisu ani zachęty do spełniania każdego impulsu.

Dotyczy relacji podmiotu z własnym pragnieniem i odpowiedzialności za sposób, w jaki mówi, wybiera i powtarza.

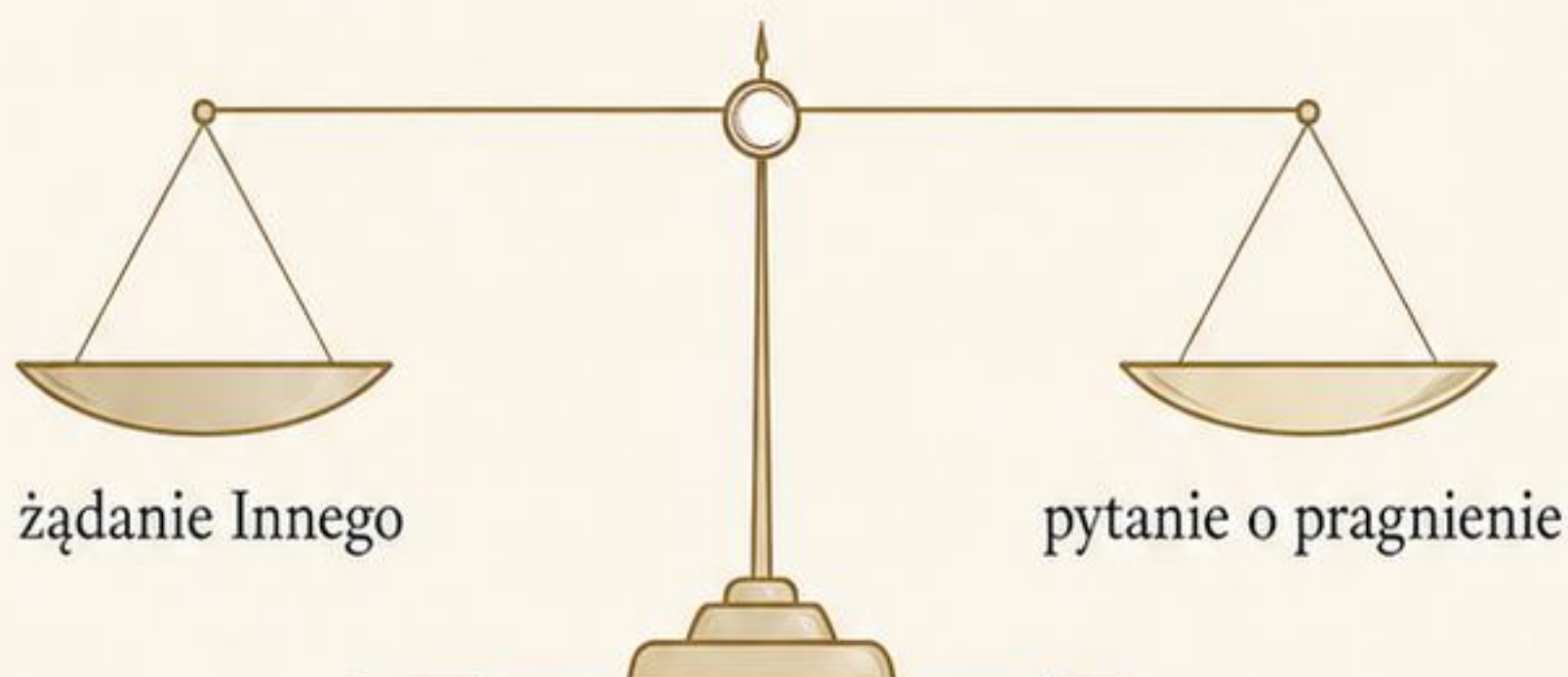
♦ PRAGNIENIE ANALITYKA:

nie oznacza osobistej zachcianki analityka. Oznacza funkcję utrzymywania przestrzeni analitycznej, w której podmiot nie zostaje zamknięty w oczekiwaniu Innego.

Nie stosować tego pojęcia jako hasła do usprawiedliwiania przekroczeń, presji lub manipulacji.

“ Etyka nie polega na mówieniu podmiotowi, czego ma chcieć.

Mapa:**Zasady:**

- najpierw materiał, potem pojęcie;
- hipoteza, nie wyrok;
- pytanie, nie etykieta;
- słuchanie, nie popis teorii;
- granice, nie dowolność;
- odpowiedzialność, nie manipulacja.

„Chcę zdecydować sama, ale muszę wiedzieć, że nikt nie będzie rozczarowany.” Mapa pyta, jak własna decyzja pozostaje zależna od odpowiedzi Innego.

*Słuchanie lacanowskie nie szuka tajnego kodu.
Szuka struktury mowy.*

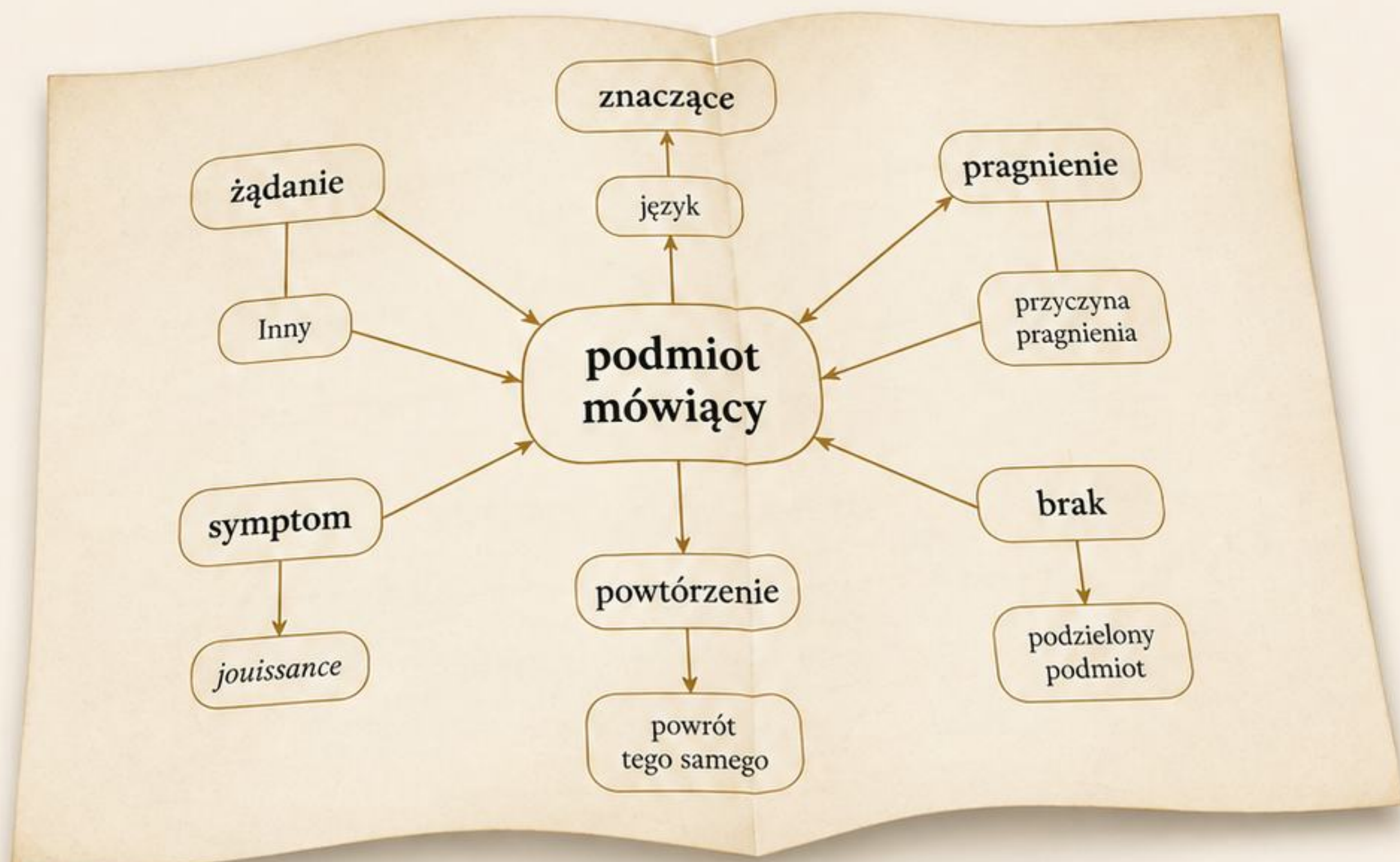
INTEGRACJA, POWTÓRKA I SAMODZIELNA NAUKA

Jak połączyć pojęcia Lacana w jedną czytelną mapę?

Ostatni moduł nie dodaje wielu nowych terminów. Jego zadaniem jest uporządkowanie tego, co już zostało omówione, oraz pokazanie, jak bezpiecznie ćwiczyć rozpoznawanie znaczących, żądania, pragnienia, braku i symptomu.

Pytania modułu:

- jak wygląda kompletna mapa teorii?
- które pojęcia najczęściej są mylone?
- jak analizować krótką wypowiedź?
- jak powtarzać materiał przez 14 dni?
- jakie błędy trzeba omijać?

JEDEN PRZYPADEK ODCZYTANY PRZEZ MAPE ŁACANOWSKĄ

Jedna wypowiedź, wiele poziomów

i To nie jest diagnoza. To edukacyjne pokazanie mapy pojęć.

01

Znaczące

element języka, który reprezentuje podmiot.

02

Podmiot podzielony

podmiot niepełny wobec własnej mowy.

03

Wielki Inny

miejsce języka, prawa i pytania.

04

Brak

strukturalna niepełność, która uruchamia pragnienie.

05

Pragnienie

ruch, którego nie wyczerpuje potrzeba ani żądanie.

06

Obiekt małe a

przyczyna pragnienia.

07

Fantazmat

scena organizująca pozycję podmiotu wobec obiektu.

08

Jouissance

nadmiarowa satysfakcja przekraczająca przyjemność.

“

Definicje są punktami orientacyjnymi, nie zamknięciem teorii.

Znaczące

słowo, nazwa lub element języka działający w łańcuchu.

Znaczone

efekt znaczenia, nigdy całkowicie stabilny.

Łańcuch znaczących

połączenie słów przesuwających sens.

Metafora

zastąpienie tworzące nowe znaczenie.

Metonimia

przesunięcie pragnienia między elementami.

Podmiot

miejsce ujawniające się w mowie.

Świadome „ja”

obraz i narracja o sobie.

Podział

niemożność pełnego pokrycia podmiotu przez słowa.

Nie zamieniać słownika w długie akapity.
Każde hasło ma mieć jedno krótkie objaśnienie.

Wielki Inny

miejsce języka, prawa
i odpowiedzi.

Mały inny

drugi jako obraz,
podobny lub rywal.

Wyobrażeniowe

obraz, identyfikacja
i spójne ja.

Symboliczne

język, prawo
i różnica.

Realne

granica
symbolizacji.

Potrzeba

wymiar praktyczny
lub biologiczny.

Żądanie

potrzeba skierowana
do Innego przez język.

Pragnienie

to, co pozostaje
poza żądaniem.

Obiekt małe *a*

przyczyna
pragnienia.

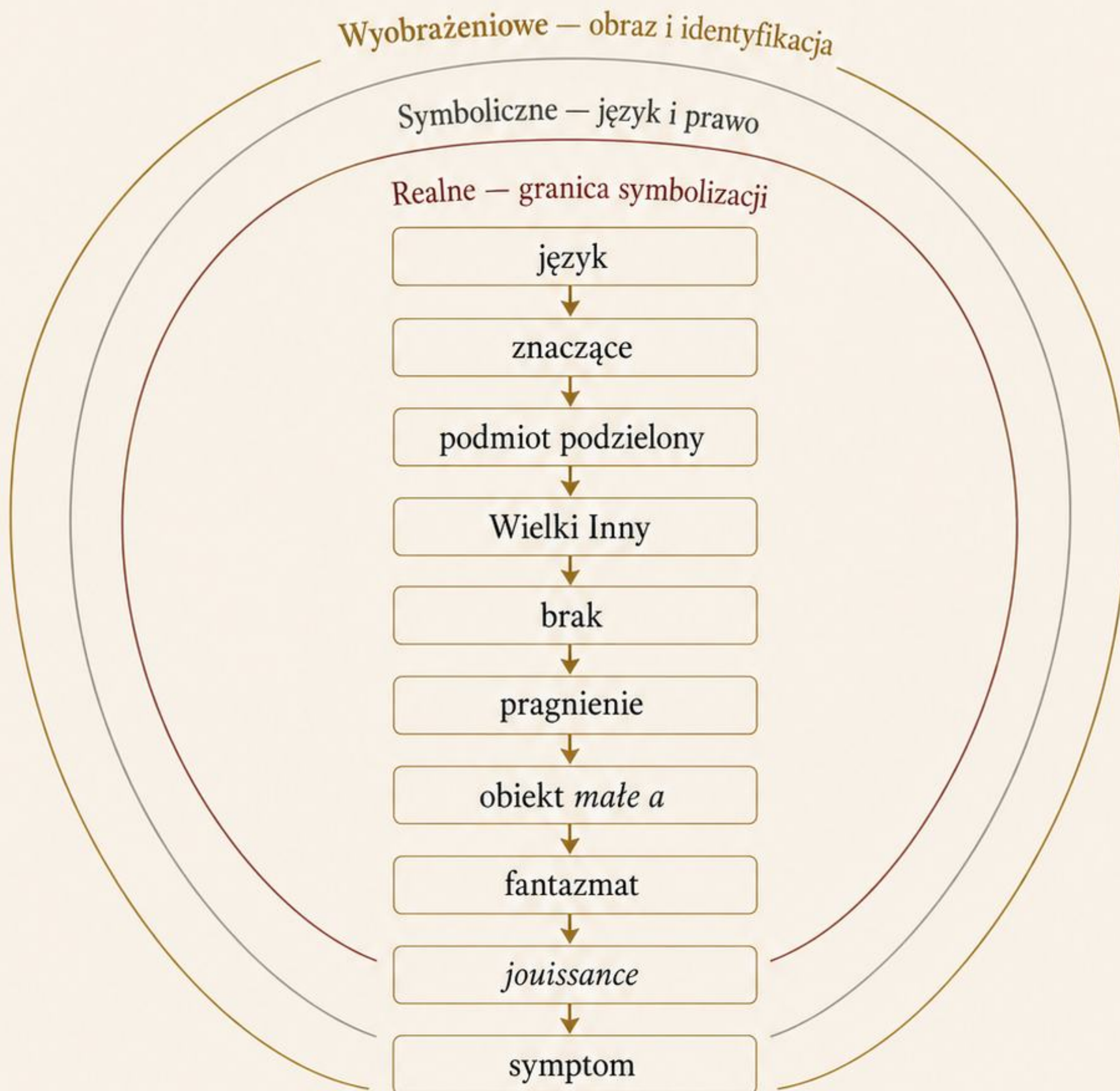
Jouissance

nadmiarowa
satysfakcja.

“

Nie ucz się pojęć osobno. Ucz się ich relacji.

Jedna mapa: język, podmiot, Inny, brak i symptom

“

To nie jest prosta drabina.

Każde pojęcie wraca do pozostałych i zmienia sposób ich rozumienia.

ĆWICZENIE: ROZPOZNAWANIE ZNACZĄCYCH W WYPOWIEDZI

Zaznacz słowa, które wracają

Przeczytaj wypowiedź i zaznacz 3–5 znaczących,
które wydają się organizować pozycję podmiotu.

“ *Nie chcę nikogo zawieść. Wiem, że muszę odpocząć,
ale jeśli odpocznę, ktoś pomyśli, że jestem słaba.
Zawsze byłam tą, która daje radę.* ”

1. Powracające słowa:

2. Możliwy adresat:

3. Sprzeczność:

4. Pytanie do Innego:

5. Co pozostaje niewypowiedziane?

Nie interpretuj od razu. Najpierw zauważ słowa.

ĆWICZENIE: POTRZEBA, ŻĄDANIE, PRAGNIENIE I OBIEKT MAŁE A

Oddziel poziomy jednej prośby

SCENARIUSZ

Osoba stale prosi partnera o zapewnienie, że relacja jest bezpieczna.
Po każdej odpowiedzi uspokaja się tylko na krótko.

Rozpisz:

1		potrzeba praktyczna;	
2		żądanie skierowane do Innego;	
3		żądanie miłości;	
4		pragnienie;	
5		brak, który powraca;	
6		możliwa funkcja obiektu małego a.	

Nie zakładaj, że odpowiedź partnera jest „niewystarczająca”.
Sprawdź, dlaczego żadna odpowiedź nie domyka pytania.

“Ćwiczenie ma uczyć rozróżnień, nie tworzyć diagnozy.

PLAN POWTÓRKI I NAJCZĘSTSZE BŁĘDY

Jak powtarzać Lacana bez gubienia struktury

Plan 14 dni w skrócie:

Dni 1–2: język i znaczące.

Dni 3–4: podmiot podzielony.

Dni 5–6: Wielki Inny i trzy porządki.

Dni 7–8: potrzeba, żądanie, pragnienie.

Dni 9–10: brak, obiekt małe a
i fantazmat.

Dni 11–12: jouissance i symptom.

Dzień 13: interpretacja i etyka.

Dzień 14: pełna mapa.

Najczęstsze błędy:

- mylenie Realnego z rzeczywistością;
- traktowanie obiektu małego a jak zwykłej rzeczy;
- używanie Wielkiego Innego jako nazwy konkretnej osoby;
- redukowanie jouissance do przyjemności;
- naklejanie etykiet na ludzi;
- interpretowanie bez materiału mowy.

Ten tom miał uporządkować wejście do Lacana. Nie zastępuje lektury tekstów źródłowych, seminariów, komentarzy, formacji klinicznej, superwizji ani własnej analizy.

Najważniejsze, co warto zabrać:

- język nie tylko opisuje podmiot;
- podmiot nie pokrywa się ze świadomym „ja”;
- brak nie jest wadą, lecz strukturą;
- pragnienie nie jest prostą potrzebą;
- obiekt małe a działa jako przyczyna pragnienia;
- symptom może coś mówić i zarazem wiązać jouissance;
- teoria ma służyć precyzyjniejszemu słuchaniu, nie szybkiemu ocenianiu ludzi.

“ Nie chodzi o to, aby Lacan stał się prosty.
Chodzi o to, aby jego trudność miała strukturę,
kierunek i sens.

NOTA EDUKACYJNA

Materiał ma charakter edukacyjny. Przykłady są fikcyjne.

Nie używać pojęć jako narzędzi diagnozy
poza odpowiednim kontekstem klinicznym.

